

مجموعه اقدامات اداره کل امور بین‌الملل
با محوریت زنان و حقوق بشر
معاونت ریاست جمهوری در امور زنان و خانواده

معاونت ریاست جمهوری
در امور زنان و خانواده

روایت خدمت

اهم اقدامات و دستاوردهای دولت سیزدهم
معاونت ریاست جمهوری در امور زنان و خانواده

از ابتدای شروع دوره خدمت‌رسانی

دو نکته...: یک نکته اینکه زن میتواند اقیانوس عظیمی باشد از صبر و تحمل
دوم اینکه زن میتواند قلعه‌ی بلندی باشد از خردمندی و تدبیر!

بیانات در دیدار پرستاران و خانواده شهدای سلامت
(۲۱ آذرماه ۱۴۰۰)

امروز زنان کشورمان در عرصه های مختلف اجتماعی و اقتصادی نقش آفرینی بسیار ارزشمندی دارند، به همه دستگاه ها و بخش های مختلف کشور، نه توصیه که تاکید می کنم حتما از دیدگاه ها و نظرات زنان و دختران کشورمان که در کسوت استاد، دانشجو و دانش آموز هستند، بهره بگیرید.

(۲۳ دی ماه ۱۴۰۱)

معاونت ریاست جمهوری
در امور زنان و خانواده

شناسنامه اثر

معاونت ریاست جمهوری در امور زنان و خانواده
دولت شهید جمهور (دولت سیزدهم)

عنوان تک‌نگاشت	مجموعه اقدامات اداره کل بین الملل معاونت ریاست جمهوری در امور زنان و خانواده با محوریت زنان و حقوق بشر
نگارش و گردآوری	زهرا جعفری
ناظر	خدیجه کریمی علویجه
واحد تهیه کننده	اداره کل امور بین الملل
نشر	معاونت امور زنان و خانواده ریاست جمهوری
چاپ و صحافی	دفتر فنی دانش
نوبت چاپ	اول
شمارگان	۵ نسخه
سال نشر	تابستان ۱۴۰۳
شماره تماس معاونت	۰۲۱-۸۸۰۴۸۹۳۴
آدرس	تهران، خیابان استاد نجات‌اللهی، بعد از چهارراه سپند، پلاک ۱۶۲
پست الکترونیک	women@iripo.ir
نشانی پرتال	https://women.gov.ir

کلید حقوق مادی و معنوی این اثر برای معاونت امور زنان و خانواده ریاست جمهوری محفوظ است.

فهرست مطالب

«مجموعه اقدامات اداره کل بین الملل معاونت ریاست جمهوری در امور زنان و خانواده با محوریت زنان و حقوق بشر در دوره دولت سیزدهم».....	۱۲
۱- مقدمه	۱۲
۲- تشکیل کارگروه زنان و حقوق بشر.....	۱۵
۲-۱- مأموریت سازمانی کارگروه زنان و حقوق بشر.....	۱۵
۲-۱-۱- چشم انداز کارگروه	۱۶
۲-۱-۲- اهداف کیفی کارگروه.....	۱۷
۲-۱-۳- اهداف کمی کارگروه.....	۱۷
۲-۱-۴- وظایف کارگروه.....	۱۹
۲-۲- برنامه اقدام کارگروه.....	۱۹
۳- طراحی بانک داده محورهای مرتبط به حوزه زنان.....	۲۳
۴- شکل دهی ساختارهای حمایتی.....	۲۴
۴-۱- تشکیل گروه کاری دختران زیر ۱۸ سال.....	۲۴
۴-۲- تشکیل کمیته راهبری بین بخشی در حوزه حقوق بشر.....	۲۵

- ۵- توسعه تعاملات بین المللی با سازمان توسعه زنان سازمان همکاری های اسلامی..... ۲۷
- ۵-۱- موضوع اصلی فعالیت سازمان..... ۲۸
- ۵-۲- اهداف سازمان..... ۲۹
- ۳-۵- مزایای پیوستن به سازمان برای جمهوری اسلامی ایران..... ۳۰
- ۶- تقویت بسترهای قانونی برای استیفای حقوق زنان و تحکیم نهاد خانواده بر مبنای قانون اساسی..... ۳۲
- ۱-۶- پیشنهاد اصلاح بند (۳) ماده ۱۸ قانون گذرنامه ناظر بر خروج زنان متأهل از کشور..... ۳۳
- ۲-۶- پیشنهاد اصلاح ماده ۶۳۰ قانون مجازات اسلامی ناظر بر قتل عمدی زن توسط شوهر..... ۳۵
- ۳-۶- تهیه شیوه نامه احراز مصلحت موضوع ماده ۱۰۴۱ قانون مدنی در موضوع ازدواج دختران زیر ۱۳ سال..... ۳۶
- ۴-۶- پیشنهاد تعیین تکلیف وضعیت خانواده های فاقد هویت قانونی..... ۳۷
- ۵-۶- تدوین برنامه اقدام جنبش جهانی تعهد به خانواده..... ۴۰
- ۱-۵-۶- ضرورت تدوین برنامه اقدام..... ۴۰
- ۲-۵-۶- فرآیند تدوین برنامه اقدام جنبش جهانی تعهد به خانواده..... ۴۳
- ۶-۵-۲-۱- تشکیل دو گروه کاری تخصصی..... ۴۳
- ۶-۵-۲-۲- انجام مطالعات تحلیلی - توصیفی با رویکرد تطبیقی..... ۴۴
- ۶-۵-۲-۳- برگزاری نشست های تخصصی هم اندیشی و هم افزایی..... ۴۴

- ۶-۵-۴- الزامات تحقق برنامه اقدام جنبش جهانی تعهد به خانواده..... ۵۰
- ۷- تولید محتوای تخصصی با محوریت تعرفه دستاوردهای جمهوری اسلامی ایران در حوزه حقوق زن ۵۷
- ۸- انعکاس دستاوردهای جمهوری اسلامی ایران در عرصه بین المللی..... ۵۸
- ۹- برگزاری نشست‌های هم‌اندیشی سیاستی با حضور صاحب‌نظران و کنشگران مؤثر..... ۶۰
- ۹-۱- هفتاد و پنج سال نقض حقوق بشر و حقوق بشردوستانه در سرزمین‌های فلسطین اشغالی؛ با محوریت زنان و کودکان..... ۶۱
- ۹-۲- امکان‌سنجی تأمین حق هویت کودکان حاصل از باروری‌های نوین در قوانین داخلی، فقه اسلامی و اسناد بین‌المللی ۶۶
- ۱۰- تدوین رهنمود اجرایی و محتوای تکلیفی..... ۷۰
- ۱۱- رصد مسائل بین‌المللی حوزه زنان و تهیه بیانیه‌های تبیینی..... ۷۱
- ۱۲- اعلام مواضع در رسانه ۷۱
- ۱۳- ملاحظات نهایی..... ۷۲
- ضمایم:..... ۷۴
- «سند سیاست‌های فعالیت‌های بین‌المللی زنان»..... ۷۴
- مقدمه..... ۷۴

اهداف	۷۵
سیاست‌های راهبردی	۷۵
سیاست‌های اجرایی	۷۷
الف : ارتباطات	۷۷
ب : پژوهش	۷۸
ج : پشتیبانی فرهنگی	۸۰
د : تهیه آیین‌نامه، نظارت و ارزیابی	۸۰

«مجموعه اقدامات اداره کل بین الملل معاونت ریاست جمهوری در امور زنان و خانواده با محوریت زنان و حقوق بشر در دوره دولت سیزدهم»

۱- مقدمه

معاونت ریاست جمهوری در امور زنان و خانواده به عنوان یکی از مهم ترین ارکان نظام جمهوری اسلامی ایران در حوزه زن و خانواده در چارچوب «صلاحیت ذاتی» و «مأموریت سازمانی» خود که مرکزیت آن بر «سیاست گذاری ستادی، برنامه ریزی، هدایت، هماهنگی، دیده بانی، رصد و پایش در حوزه زنان و خانواده» بنا دارد، «دستیابی به جایگاهی گفتمان ساز و تحول آفرین در عرصه بین الملل» را سرلوحه اقدام و عمل خود در عرصه تعاملات دوجانبه و چندجانبه با سایر کشورها و سازمان های منطقه ای و بین المللی قرار داده است.

از این نظرگاه و عنایتاً به آنکه «حقوق بشر» از مهم ترین محورهای موضوعی عرصه نوین معادلات بین المللی به شمار می رود، اداره کل بین الملل بالاخص هم راستا با «بندهای سیزده گانه سیاست های راهبردی» مقرر در «سند سیاست های فعالیت های بین المللی زنان»، مصوب ۱۳۸۲/۰۲/۱۶ شورای عالی انقلاب فرهنگی با اصلاحات و الحاقات بعدی^۱، به ویژه بندهای (۳)، (۵) و (۱۰) سیاست های راهبردی مذکور که به ترتیب بر

۱ - «سیاست های فعالیت های بین المللی زنان»، مصوب ۱۳۸۲/۰۲/۱۶ شورای عالی انقلاب فرهنگی با اصلاحات و الحاقات بعدی: «سیاست های راهبردی»

- (۱) توسعه و تقویت ارتباط و گفتگو با زنان سراسر جهان با تأکید بر زنان پیرو ادیان الهی با زمینه مشترک فکری و فرهنگی برای تصمیم‌سازی و تأثیرگذاری در مجامع بین‌المللی.
- (۲) تأکید بر نقش و تأثیر مهم تربیتی زن در خانواده و اجتماع و تحول جوامع در طول تاریخ با اشاره به الگوهایی که در قرآن کریم مطرح شده و نمونه‌های عملی در ایران.
- (۳) تبلیغ دستاوردهای جمهوری اسلامی به منظور رشد علمی و فرهنگی زنان در جامعه ایران و اهمیت نقش آنان در فعالیتهای فرهنگی، سیاسی، خانوادگی، اجتماعی و اقتصادی.
- (۴) اهتمام بر ارزش‌های معنوی و فرهنگ‌سازی و حفظ حرمت زن مسلمان در برنامه‌ها و فعالیتهای بین‌المللی با تأکید بر نقش عفاف و حجاب در روابط اجتماعی زنان.
- (۵) تقویت و ارتقای آگاهی زنان در کلیه امور بین‌المللی آنان با تأکید بر حقوق بین‌الملل و آشنایی با شرایط و فضای مناسبات و روابط در محافل بین‌المللی.
- (۶) توسعه و تقویت مشارکت کمی و کیفی نهادهای دولتی و غیردولتی و افزایش حضور آنها در عرصه‌های بین‌المللی با در نظر گرفتن منافع و مصالح جمهوری اسلامی ایران.
- (۷) توسعه مطالعات و تحقیقات به منظور ایجاد زمینه‌های مساعد رشد و توسعه فعالیتهای زنان در عرصه‌های بین‌المللی و شناسایی مشکلات، نارسایی‌ها و موانع موجود.
- (۸) اهتمام مجدانه در انعکاس فراگیر و ترویج ارزش‌های اسلامی و شئون زن مسلمان به منظور مقابله با فرهنگ و تبلیغ بی‌بندوباری.
- (۹) تقویت همکاری بین زنان ایران و کشورهای دیگر در حمایت و دفاع از زنان محروم و نیازمند و انجمن‌ها، تشکلهای و جمعیت‌های اسلامی زنان مسلمان در دنیا.
- (۱۰) تلاش برای ایجاد عرصه‌های جدید و مناسب به منظور بدست گرفتن ابتکار عمل زنان ایران در تصمیم‌سازی‌ها و تصمیم‌گیری‌های بین‌المللی.
- (۱۱) ایجاد فرصت‌ها و امکانات لازم در زمینه‌های علمی، فرهنگی و اعتقادی به منظور حضور مؤثر در مجامع بین‌المللی.

«تبلیغ دستاوردهای جمهوری اسلامی ایران به منظور رشد علمی و فرهنگی زنان در جامعه ایران»، «تقویت و ارتقای آگاهی زنان در کلیه امور بین المللی آنان با تأکید بر حقوق بین الملل و آشنایی با فضای مناسبات در محافل بین المللی» و «تلاش برای ایجاد عرصه های جدید و مناسب به منظور به دست گرفتن ابتکار عمل زنان ایران در تصمیم سازی ها و تصمیم گیری های بین المللی» تصریح و تأکید دارد، محور موضوعی «زنان و حقوق بشر» را در فهرست موارد اولویت دار دستور کار و برنامه عمل این اداره کل قرار داده است.

بنابر مراتب پیش گفته، تک نداشت حاضر که تحت عنوان «مجموعه اقدامات اداره کل بین الملل معاونت ریاست جمهوری در امور زنان و خانواده در دوره دولت سیزدهم با محوریت زنان و حقوق بشر» نظم و نسق یافته است بر آن می باشد تا حسب اختصار و به نحو مستدل، نمایه کلی از مجموعه فعالیت های اداره کل بین الملل در حوزه زنان و حقوق بشر را که مربوط به بازه زمانی دوره دولت سیزدهم می باشد، معرفی نماید.

---

۱۲) تقویت تبادل اطلاعات فرهنگی سازنده بین زنان ایران و جهان از طریق مطبوعات و رسانه های گروهی.

۱۳) استفاده از توانمندی های زنان در سطوح مختلف مدیریت امور بین الملل و سیاست های خارجی نظام اسلامی.»

۲- تشکیل کارگروه زنان و حقوق بشر

یکی از مهم ترین تدابیر ساختاری که اداره کل بین الملل معاونت ریاست جمهوری در امور زنان و خانواده در دوره دولت سیزدهم اتخاذ کرد و سپس آن را عملیاتی نمود تشکیل «کارگروه زنان و حقوق بشر» می باشد که در این بند به طور مشخص، چشم انداز، اهداف، وظایف، برنامه اقدام و فعالیت های کارگروه به شرح زیر، معرفی می شود:

۲-۱- مأموریت سازمانی کارگروه زنان و حقوق بشر

اداره کل بین الملل با شروع کار **دوره دولت سیزدهم** و به منظور ساماندهی منسجم و هماهنگ مجموعه راهبردها، برنامه ها و فعالیت های این اداره در عرصه روابط و مناسبات بین المللی حوزه حقوق بشر زنان، کارگروهی تخصصی را با عنوان «**کارگروه زنان و حقوق بشر**» شکل داد. این کارگروه که در واقع کارگروه تخصصی این اداره برای حوزه حقوق بشر است، متشکل از مدیرکل و کارشناسان ذی ربط اداره به ریاست عالی معاون رئیس جمهور در امور زنان و خانواده می باشد و حسب اقتضا و به تناسب موضوع، **گروه های فرعی موقت** با دعوت از اساتید، صاحب نظران و دستگاه های اجرایی و قضایی ذی ربط ذیل آن تشکیل خواهد شد. این کارگروه در راستای هدایت منسجم اقدامات خود، **شیوه نامه داخلی** را در قالب **یک دیباچه** و **هفت ماده** به ترتیب، مشتمل بر چشم انداز کارگروه، اهداف کیفی، اهداف کمی، وظایف، ترکیب اعضاء و جلسات در تیرماه ۱۴۰۱ به

تصویب جلسه داخلی این کارگروه رساند که به شرح مندرج در جداول زیر، تشریح مهم ترین جزئیات مربوط به چشم انداز، اهداف کیفی، اهداف کمی و وظایف کارگروه خواهد آمد:

۲-۱-۱- چشم انداز کارگروه

«چشم انداز کارگروه زنان و حقوق بشر»

«دستیابی به جایگاهی گفتمان ساز و تحول آفرین در عرصه بین الملل با رویکرد تعاملی مبتنی بر تجمیع حداکثری ظرفیتها و نوآوری های علمی دانش بنیان در چهارچوب عزت، حکمت و مصلحت»

(ماده ۲ شیوه نامه داخلی کارگروه)

۲-۲-۱- اهداف کیفی کارگروه

مستنداً به ماده ۳ «شیوه‌نامه داخلی کارگروه زنان و حقوق بشر»، مورخ ۱۴۰۱/۰۴/۳۱ اهداف کیفی کارگروه مذکور عبارت از موارد زیر می‌باشد:

- کاهش تزاخم بین نظام حقوقی کشور و نظام حقوق بین‌الملل در حوزه زن؛
- شناسایی و بهره‌گیری کارآمد از ظرفیت‌های همکاری در نظام حقوق بشر ملل متحد؛
- ظرفیت‌سازی منطقه‌ای و بین‌المللی در حوزه زن با رویکرد توسعه تعامل و مفهوم‌سازی.

۳-۱-۲- اهداف کمی کارگروه

به موجب ماده ۴ شیوه‌نامه مذکور، اهداف کمی این کارگروه به شرح زیر است:

- شناسایی ظرفیت‌ها و چالش‌های عرصه بین‌الملل در حوزه زن؛
- هم‌افزایی به موقع برای کاهش حداکثری محورهای نگرانی مندرج در پیش‌نویس اسناد صادره مرتبط به ایران و یا تبیین تعاملی آنها؛
- هم‌اندیشی نسبت به مستندسازی دستاوردهای حوزه زنان در سطوح قانون‌گذاری، اجرایی و قضایی؛

- ارائه راهبرد به منظور تقویت ماهوی گزارش‌های تهیه شده توسط دستگاه‌های اجرایی به نظام حقوق بشر ملل متحد؛
- ارائه طریق راجع به چگونگی مشارکت مؤثر در تدوین اسناد بین‌المللی حوزه زن و خانواده؛
- ارتقاء دانش کارشناسان ذی‌ربط دستگاه‌های اجرایی نسبت به مفاهیم، محورها، مسائل و ضرورت‌های بین‌المللی حوزه زن و خانواده؛
- پیشنهاد برنامه‌های اقدام و عمل دستگاهی در حوزه زن و خانواده؛
- ارزیابی تخصصی مسائل نوپدید بین‌المللی حوزه زن و خانواده و تهیه بیانیه‌های مفهومی؛
- ارائه نظریات مشورتی تخصصی در زمینه نحوه تعامل با مجامع منطقه‌ای و بین‌المللی در حوزه زن و خانواده؛
- زمینه‌سازی برای حضور و مشارکت مؤثر و کارآمد در اجلاس‌های منطقه‌ای و بین‌المللی؛
- فراهم آوردن زمینه‌های لازم برای همکاری مؤثر و جلب مشارکت کشورها و مجامع منطقه‌ای و بین‌المللی؛ خصوصاً کشورها و مجامع اسلامی در راستای تبادل تجارب موفق و نوآوری‌های مرتبط به حوزه زن و خانواده.

۲-۱-۴- وظایف کارگروه

ماده ۵ شیوه‌نامه مذکور هم‌راستا با اهداف کیفی و کمی این کارگروه، شرح وظایف زیر را در زمره مأموریت‌های کاری کارگروه قرار داده است:

- تعیین اولویت‌ها، مسائل و موضوعات بین‌المللی نیازمند اعلام مواضع و ارائه راهبرد نسبت به چگونگی مواجهه با آن؛
- بررسی و ارزیابی متون اظهارنظر کارشناسی راجع به پیش‌نویس اسناد بین‌المللی مرتبط به حوزه زن و خانواده و ارزیابی رئوس پیشنهادی مندرج در آنها با رویکرد غنابخشی ماهوی؛
- هم‌اندیشی نسبت به محورهای نگرانی بین‌المللی و ارائه راهبرد در مدیریت مسأله و کاهش اصطکاک بین‌المللی.

۲-۲- برنامه اقدام کارگروه

کارگروه زنان و حقوق بشر در راستای پیشبرد مطلوب و برنامه‌محور فعالیت‌های خود بر مبنای زمان‌بندی شش ماهه، «**برنامه عمل**» کارگروه را در قالب پنج محور اصلی زیر طراحی و در دوره زمانی مذکور نسبت به عملیاتی‌سازی آن اهتمام می‌ورزد:

- تهیه بانک داده؛
- تولید محتوای تخصصی؛
- مشارکت در فرآیند تدوین اسناد بین المللی؛
- نشست هم اندیشی سیاستی؛
- تهیه گزارش بین المللی.

جدول شماره (۱): نمونه برنامه عملیاتی شش ماهه دوم سال ۱۴۰۲ کارگروه زنان و حقوق بشر

پیشگیری از خشونت علیه زنان و خشونت خانگی				
شاخص سنجش	فاز عملیاتی	کارشناس / کارشناسان مسئول / دستگاه همکار	فعالیت	برنامه
● اسناد شناسایی شده ● محورهای احصا شده	۱۴۰۲/۰۸/۱۵ لغایت ۱۴۰۲/۰۹/۳۰	نام کارشناس ذی ربط اداره کل بین الملل / دستگاه همکار	● استخراج کلیه اسناد بین المللی و منطقه ای مرتبط به حوزه خشونت علیه زنان و خشونت خانگی	تهیه بانک داده

پیشگیری از خشونت علیه زنان و خشونت خانگی

برنامه	فعالیت	کارشناس / کارشناسان مسئول / دستگاه همکار	فاز عملیاتی	شاخص سنجش
	<ul style="list-style-type: none"> استخراج، تفکیک و طبقه‌بندی موضوعی مسائل حوزه خشونت علیه زنان و خشونت خانگی 			
تولید محتوا	<ul style="list-style-type: none"> تهیه بروشورهای موضوعی؛ تهیه بولتن خبری (محور خانواده) 	نام کارشناس ذی ربط اداره کل بین الملل / دستگاه همکار	۱۴۰۲/۰۸/۱۵ لغایت ۱۴۰۲/۱۰/۳۰	<ul style="list-style-type: none"> بروشور تهیه شده بولتن خبری تهیه شده
مشارکت در فرآیند تدوین اسناد بین المللی	<ul style="list-style-type: none"> جست و جو، شناسایی و استخراج پیش نویس اسناد بین المللی تهیه متون اظهار نظر سیاستی نسبت به آن و ارسال به نهاد بین المللی 	نام کارشناس ذی ربط اداره کل بین الملل / دستگاه همکار	دستور کار فعال	<ul style="list-style-type: none"> اسناد شناسایی شده متون اظهار نظر سیاستی

پیشگیری از خشونت علیه زنان و خشونت خانگی

برنامه	فعالیت	کارشناس / کارشناسان مسئول / دستگاه همکار	فاز عملیاتی	شاخص سنجش
نشست هم‌اندیشی سیاستی	<ul style="list-style-type: none"> برگزاری نشست‌های مناسبتی برگزاری نشست‌های فوق‌العاده موضوعی 	نام کارشناس ذی‌ربط اداره کل بین‌الملل / دستگاه همکار	دستور کار فعال	نشست‌های برگزار شده
تهیه گزارش بین‌المللی	<ul style="list-style-type: none"> تهیه گزارش‌های ادواری به ارکان معاهده‌محور جوابیه به سؤالات مطروحه ارکان حقوق بشر و آژانس‌های تخصصی ملل متحد 	نام کارشناس ذی‌ربط اداره کل بین‌الملل / دستگاه همکار	دستور کار فعال	<ul style="list-style-type: none"> اسناد شناسایی شده متون اظهار نظر سیاستی

۳- طراحی بانک داده محورهای مرتبط به حوزه زنان

لازمه ورود به عرصه «کنشگری فعال» که مهم‌ترین جزء آن «گفتمان‌سازی بین‌المللی» در حوزه زنان می‌باشد، مستلزم آن است که در گام نخست محورها، شاخص‌ها، عناوین و حق‌های تعریف شده بین‌المللی برای این گروه جمعیتی شناسایی و طبقه‌بندی موضوعی شوند و در گام بعدی، محورهای تزاخم و اصطکاک بین نظام حقوق داخلی و نظام حقوق بین‌الملل استخراج و احصا شوند تا بتوان با ارتقاء «دانش شناختی» و با بهره‌گیری از ادبیات و ابزارهایی که این شناخت به دست می‌دهد، در راستای کنشگری فعال عمل نمود.

از این نظرگاه، کارگروه زنان و حقوق بشر اداره کل بین‌الملل در چارچوب شرح مأموریت ذاتی خود، شناسایی، گردآوری، تفکیک، و طبقه‌بندی موضوعی این عناوین و محورها و این موارد تزاخم را در دستور کار دائم خود قرار داده است تا بتواند با شناخت از محورهای مورد تزاخم بین دو نظام حقوق داخلی و نظام حقوق بین‌الملل در مسیر گفتمان‌سازی موفق عمل نماید. از این منظر، گفتمان‌سازی عبارت از فرایندی برنامه‌ریزی شده و زمان‌بر و نیازمند تکرار و تأکید بر مفاهیم و ارزش‌های مورد نظر جمهوری اسلامی ایران است تا تبدیل به ادبیات رایج در سطح ملی، منطقه‌ای یا بین‌المللی شود و این مهم مستلزم آن است که اولویت‌های موضوعی مورد نظر کشور ما به ادبیات حاکم بر کشورها و جوامع هم‌سو در سطح منطقه و بین‌الملل تبدیل شود و این به نوبه خود در گام نخست نیازمند شناخت دقیق موضوعات، محورها و عناوین مرتبط به حوزه زنان در عرصه بین‌الملل می‌باشد.

در همین خصوص، منابع بین‌المللی که از آنها عناوین و محورهای مرتبط به حوزه حقوق زن استخراج خواهد شد، بانک داده‌های مرتبط سازمان ملل متحد می‌باشد که عبارت هستند از بانک داده‌های متعلق به ساختارهای قاعده‌ساز حوزه زنان و ساختارهای نظارت بر اجرای این حق‌ها و از جمله اهمّ این ساختارها می‌توان به مجمع عمومی ملل متحد، شورای حقوق بشر، کمیسر عالی حقوق بشر ملل متحد، گزارشگران موضوعی و موردی رصد وضعیت حقوق بشر، ارکان معاهده‌محور (نهادهای ناظر بر اجرای کنوانسیون‌های بین‌المللی مصوب مجلس شورای اسلامی) اشاره کرد.

۴- شکل‌دهی ساختارهای حمایتی

۴-۱- تشکیل گروه کاری دختران زیر ۱۸ سال

اداره کل بین‌الملل در چارچوب وظایف سازمانی خود و به منظور بهره‌گیری کارآمد از کلیه ظرفیت‌های فکری و علمی موجود کشور در پیشبرد امور و فعالیت‌های امور بین‌الملل در حوزه دختران زیر ۱۸ سال، «گروه کاری دختران زیر ۱۸ سال» را به عنوان گروه کاری تخصصی ذیل کارگروه زنان و حقوق بشر تشکیل داد که از جمله اهمّ وظایف تعریف شده برای آن، می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

- توسعه تعامل و مفهوم‌سازی منطقه‌ای و بین‌المللی در حوزه دختران زیر ۱۸ سال؛
- رفع و تعدیل محورهای نگرانی مندرج در پیش‌نویس اسناد صادره مرتبط به ایران در حوزه دختران زیر ۱۸ سال؛

- هم‌اندیشی نسبت به مستندسازی دستاوردهای حوزه دختران زیر ۱۸ سال در سطح قانون‌گذاری و اجرا؛
- ارائه راهبرد در خصوص غنابخشی ماهوی گزارش‌های ادواری و موردی مربوط به نظام حقوق بشر ملل متحد در حوزه دختران زیر ۱۸ سال؛
- ارائه طریق راجع به مشارکت مؤثر در تدوین اسناد بین‌المللی حوزه دختران زیر ۱۸ سال؛
- ارتقاء دانشی کارشناسان ذی‌ربط دستگاه‌های اجرایی نسبت به مفاهیم، محورها، مسائل و ضرورت‌های بین‌المللی حوزه دختران زیر ۱۸ سال؛
- پیشنهاد برنامه‌های اقدام و عمل دستگاهی در حوزه دختران زیر ۱۸ سال؛
- ارزیابی تخصصی مسائل نوپدید بین‌المللی حوزه دختران زیر ۱۸ سال و تهیه بیانیه‌های مفهومی؛
- ارائه نظریات مشورتی تخصصی در زمینه نحوه تعامل با مجامع منطقه‌ای و بین‌المللی حوزه دختران زیر ۱۸ سال.

۲-۴- تشکیل کمیته راهبری بین‌بخشی در حوزه حقوق بشر

کارگروه زنان و حقوق بشر اداره کل بین‌الملل در راستای پیشبرد مطلوب تدابیر برنامه‌ای خود در حوزه حقوق بشر با محوریت زنان و دختران زیر ۱۸ سال ضمن تعامل با مرجع ملی حقوق کودک وزارت دادگستری و مستنداً

به بند (چ) ماده ۶ «آیین نامه مرجع ملی کنوانسیون حقوق کودک در جمهوری اسلامی ایران»، مصوب ۱۳۹۰/۱۰/۱۴ هیأت وزیران^۲ «کمیته راهبری طرح های مشترک حوزه دختران زیر ۱۸ سال» را با اهداف زیر تشکیل داد:

- جایگاه سازی برای کشور در عرصه حقوق کودک؛
- کشگری فعال در عرصه حقوق بین الملل؛
- گفتمان سازی در حوزه حقوق کودک با جلب مشارکت دولت های عضو سازمان همکاری های اسلامی.

۲- ماده ۶ آیین نامه مرجع ملی کنوانسیون حقوق کودک در جمهوری اسلامی ایران، مصوب ۱۳۹۰/۱۰/۱۴ هیأت وزیران: «موارد زیر از جمله وظایف و اختیارات شورای هماهنگی می باشد:

- الف - تعیین راهبردهای حمایت از حقوق کودک و اولویت های سالانه مرجع ملی
- ب - تصویب چشم انداز، سیاست ها و برنامه های اجرایی ارتقای حقوق کودک
- پ - بررسی پیشنهاد های مربوط به اصلاح قوانین و مقررات و پیش نویس لوایح قانونی جهت ارایه به مراجع ذی ربط
- ت - بررسی و تصویب گزارش ملی حقوق کودک برای ارسال به مراجع ذی صلاح داخلی و بین المللی وفق مقررات این آیین نامه
- ث - بررسی گزارش موارد نقض حقوق کودک
- ج - بررسی و تصویب گزارش های سالانه و موردی مرجع ملی جهت ارسال به مراجع ذی صلاح
- چ - تأیید ایجاد کارگروه های موردی و موقت با پیشنهاد رییس مرجع ملی
- ح - پیشنهاد بودجه سالانه به رییس مرجع ملی جهت پیش بینی در ردیف اعتبارات وزارت دادگستری در لایحه بودجه سالانه
- خ - تصویب آیین نامه داخلی شورای هماهنگی».

همچنین لازم به ذکر است **دو دستور کار فعال این کمیته**، عبارت از موارد زیر می باشد:

- امکان سنجی بهره گیری از ظرفیت های داخلی برای کاهش اصطکاک بین نظام حقوقی کشور با نظام حقوق بین الملل در حوزه ازدواج دختران زیر ۱۸ سال با فعال سازی ظرفیت ماده ۱۰۴۱ قانون مدنی، مصوب ۱۳۰۷/۰۲/۱۸ با اصلاحات و الحاقات بعدی؛
- تدوین پیش نویس سند بین المللی در موضوع «حقوق کودکان حاصل از باروری های نوین» و جلب موافقت کشورهای هم سو و سایر کشورهای برای تصویب آن در بدنه حقوق بشر ملل متحد.

۵- توسعه تعاملات بین المللی با سازمان توسعه زنان سازمان همکاری های اسلامی

همان طور که در مقدمه این گزارش آمد اداره کل بین الملل بالاخص بر مبنای اهداف و سیاست های راهبردی و اجرایی مندرج در سند «سیاست های فعالیت های بین المللی زنان»، مصوب ۱۳۸۲/۰۲/۱۶ شورای عالی انقلاب فرهنگی بالاخص بند ۳ از بخش اهداف سند مبنی بر «گسترش روابط و مناسبات فرهنگی - اجتماعی و سیاسی زنان (دولتی و غیردولتی) با زنان سراسر جهان بر اساس عزت، حکمت و مصلحت» و همچنین بند ۹ از بخش سیاست های راهبردی سند مذکور دایر بر «تقویت همکاری بین زنان ایران و کشورهای دیگر در حمایت و دفاع از زنان محروم و نیازمند و انجمن ها، تشکل ها و جمعیت های اسلامی زنان مسلمان در دنیا»، توسعه روابط تعاملی با دیگر دولت ها؛ بالاخص دولت های اسلامی و دولت های دارای مواضع مشترک را در دستور کار خود قرار داده است.

بر مبنای اهداف فوق کارگروه زنان و حقوق بشر این اداره کل در راستای تعاملات سازنده و منسجم با دولت‌های اسلامی «لایحه عضویت دولت جمهوری اسلامی ایران در سازمان توسعه زنان وابسته به سازمان همکاری اسلامی» را تهیه و جهت طی تشریفات تصویب در مجلس شورای اسلامی تقدیم دولت کرد. لایحه مذکور در تاریخ چهاردهم دی ماه سال ۱۴۰۱ به تصویب هیأت وزیران رسید و متعاقباً در تاریخ سوم بهمن ماه همان سال با امضای رئیس فقید جمهوری اسلامی ایران تقدیم مجلس شورای اسلامی شد.

۵-۱- موضوع اصلی فعالیت سازمان

سازمان همکاری‌های اسلامی با هدف کلان ارتقاء وضعیت زنان کشورهای عضو «سازمان تخصصی» را تحت عنوان «سازمان توسعه زنان» تأسیس نموده است که مقر آن در شهر قاهره مصر قرار دارد. کشورهای عضو سازمان همکاری‌های اسلامی به موجب سند تأسیس این سازمان می‌توانند به عضویت آن درآیند و کشورهای عضو سازمان همکاری‌های اسلامی که تا حال حاضر به این سازمان ملحق شده‌اند عبارتند از: بورکینافاسو، کامرون، جیبوتی، مصر، گابن، گامبیا، گینه، کویت، مالدیو، موریتانی، نیجر، جمهوری اسلامی پاکستان، پادشاهی عربستان سعودی، فلسطین و امارات متحده عربی.

بر اساس مفاد سند تأسیس یا اساسنامه سازمان مذکور که در سال، موضوع محوری و اصلی که فعالیت سازمان بر آن بنا دارد عبارت از «توسعه و ارتقاء نقش زنان در کشورهای عضو بر اساس آموزه‌های اسلام» می‌باشد.

۵-۲- اهداف سازمان

اهداف سازمان بر اساس ماده ۵ اساسنامه آن، مشتمل بر موارد زیر است:

- برجسته نمودن نقش اسلام در حفظ حقوق زن مسلمان؛ به ویژه در مجامع بین المللی که سازمان در آن مشارکت دارد؛
- پیشبرد طرح ها و برنامه های لازم برای اجرای سیاست ها، جهت گیری ها و تصمیمات سازمان همکاری اسلامی در حوزه توسعه، رفاه و توانمندسازی زنان کشورهای عضو؛
- سازمان دهی اجلاس ها، نشست های هم افزایی و کارگاه ها با محوریت توسعه زنان کشورهای عضو؛
- برگزاری دوره ها و برنامه های آموزشی با هدف تقویت و ایجاد ظرفیت، مهارت ها و شایستگی ها در زمینه رشد زنان و توانمندسازی آنان برای ایفای نقش خود در خانواده و جامعه؛
- حمایت و تشویق تلاش های ملی در کشورهای عضو برای توسعه منابع انسانی مرتبط به توسعه زنان؛
- سازمان دهی فعالیت هایی با هدف ارتقاء نقش زنان و تضمین حقوق کامل زنان در جوامع کشورهای عضو در راستای منشور و تصمیمات سازمان همکاری های اسلامی؛
- انجام مطالعات برای تقویت نقش زنان در کشورهای عضو؛

- فعال کردن حقوق زنان مندرج در منشور سازمان همکاری‌های اسلامی با تلاش برای رفع موانع مشارکت زنان در جامعه؛
- پیشنهاد راه کارها و روش‌های حمایت جامعه از زنان؛
- ایجاد شبکه اطلاعاتی که کشورهای عضو را قادر می‌سازد تجارب و شیوه‌های مربوط به زنان را از جمله از طریق همکاری با جامعه مدنی شناسایی کنند.

۳-۵- مزایای پیوستن به سازمان برای جمهوری اسلامی ایران

- در این بند جای دارد اشاره شود به اینکه عضویت دولت جمهوری اسلامی ایران در سازمان زنان سازمان همکاری‌های اسلامی بالقوه واجد ثمراتی است که از جمله آن می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:
- همکاری منسجم و انتقال تجارب موفق بین کشورهای اسلامی در راستای افزایش مشارکت زنان مسلمان در عرصه‌های تصمیم‌گیری، مدیریتی، اجرایی و قانون‌گذاری؛
  - توانمندسازی و افزایش توسعه سیاسی و رشد اجتماعی و اقتصادی زنان از طریق برگزاری دوره‌ها و برنامه‌های آموزشی با هدف ارتقاء مهارت‌ها و شایستگی‌های زنان؛

- تبیین نگاه اسلام در تکریم زنان و نقش اجتماعی ایشان مبنی بر ایجاد فرصت‌های برابر برای رشد و نگاه عدالت‌محور در تقسیم وظایف اجتماعی؛
- تبیین ارزش‌های اسلامی و مواهب تمدن اسلامی به بشریت و برجسته نمودن نقش اسلام در حفظ حقوق زنان مسلمان؛ به‌ویژه در مجامع بین‌المللی مختلف که سازمان توسعه اسلامی یا کشورهای عضو در آن مشارکت دارند؛
- استفاده از ظرفیت سازمان برای تبیین و تأکید بر نقش زنان در آموزش و پرورش نسل‌های آینده و سازندگی بشر؛
- برجسته نمودن نقش خانواده در سلامت روان بشر و توسعه انسانی جوامع؛ خصوصاً از طریق مجامع بین‌المللی مختلف که سازمان توسعه اسلامی یا کشورهای عضو در آن مشارکت دارند؛
- استفاده از ظرفیت سازمان برای ارتباطات و همکاری‌های دوجانبه میان کشورهای عضو در راستای افزایش همکاری در حوزه توانمندسازی زنان؛ به خصوص در میان کشورهایی که قرابت و تجانس سیاسی و فرهنگی بیشتری با هم دارند؛

- استفاده از ظرفیت سازمان برای کمک به توسعه زنان کشورهای توسعه نیافته عضو سازمان همکاری های اسلامی در عرصه های مختلف توانمندسازی اقتصادی و آموزش و رشد سیاسی و فرهنگی توسط کشورهای در حال توسعه عضو؛
- استفاده از ظرفیت کشورهای عضو برای هم گرایی و اقدام مشترک اسلامی در سازمان ها و مجامع بین المللی؛ به ویژه کمیسیون مقام زن سازمان ملل متحد و اتحادیه کشورهای حاشیه اقیانوس هند موسوم به آیورا.

۶- تقویت بسترهای قانونی برای استیفای حقوق زنان و تحکیم نهاد خانواده بر مبنای قانون اساسی

اداره کل بین الملل در مقام عمل به تکلیف مقرر در بند (۱) اصل ۲۱ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، مصوب ۱۳۵۸/۰۹/۱۲ با اصلاحات بعدی که بر «فراهم آوردن زمینه های لازم برای استیفای حقوق زنان» تصریح دارد و همچنین بر مبنای هدف کلان «روان سازی مسیر ارتقاء جایگاه زنان در نظام حقوقی کشور» و بالاخص در راستای «ارتقاء جایگاه نظام جمهوری اسلامی ایران در عرصه مجامع بین المللی» به عنوان نظام گفتمانی که ارزش گذاری در حوزه زنان و جایگاه سازی برای شناسایی و ارتقاء حقوق آنها از محورهای اولویت دار آن به شمار می آید، اصلاح و تکمیل بسترهای لازم برای تحقق حقوق قانونی زنان را در دستور کار فعال خود قرار داده و از این نظرگاه، ضمن تعریف و تبیین نظام مسائل زنان و خانواده در

سطح قوانین و مقررات و اتخاذ تدابیر متناسب برای رفع خلاءها و نارسایی‌های موجود، پیشنهادهای اصلاحی را به شرح زیر تهیه کرده است:

۱-۶- پیشنهاد اصلاح بند (۳) ماده ۱۸ قانون گذرنامه ناظر بر خروج زنان متأهل از کشور

نهاد خانواده در نظام تربیتی ما جایگاه رکینی دارد. نهاد خانواده و روابط زوجین و دیگر اعضای خانواده باید بر مبنای رفق و مدارا بنیان گذارده شود؛ لذا این مهم را باید در تعیین و تعریف و تدوین سیاست‌ها، قوانین و مقررات مرتبط به حوزه حقوق خانواده، به مثابه چراغ راهنما مطرح توجه داشت.

قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، مصوب ۱۳۵۸/۰۹/۱۲ با اصلاحات بعدی عنایتاً به اهمیت موضوع مذکور، در اصل دهم تصریح دارد بر اینکه «همه قوانین و مقررات و برنامه‌ریزی‌های مربوط باید در جهت آسان کردن تشکیل خانواده، پاسداری از قداست آن و استواری روابط خانوادگی باشد»؛ مع الوصف بعضاً شاهد آن هستیم که زوج با نوع حقوقی که قانون برای وی به عنوان شوهر پیش‌بینی کرده است، ماهیتاً «محدودیت‌های غیرموجه» را متوجه زوجه می‌کند و این رفتار فی‌نفسه قابلیت آن را دارد که ادامه «روابط دوستانه و بر پایه رفق و مدارا» و مآلاً «انسجام و قداست روابط خانوادگی و استواری آن» را در معرض تهدید قرار دهد.

بند (۳) ماده ۱۸^۳ قانون گذرنامه، مصوب ۱۳۵۱/۱۲/۱۰ با اصلاحات و الحاقات بعدی، صدور گذرنامه برای «زنان شوهردار» را منوط به «موافقت کتبی شوهر» کرده است؛ در این خصوص بعضاً مردان این حق قانونی خود را ابزاری برای فشار بر زوجه می‌دانند تا وی را در ازای موافقت یا عدم موافقت با خروج وی از کشور، ملزم به انجام یا عدم انجام کاری نمایند یا از این حق قانونی با عنوان اهرمی برای آزار زوجه استفاده کنند و این مهم، به طور قطع مغایر هدف کلان قانون گذار در تکریم و حمایت از «جایگاه زن به عنوان همسر» و «جایگاه زن به عنوان مادر» می‌باشد.

بنابراین مراتب و نظر به تکلیف مندرج در بند (۱) اصل ۲۱ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران مبنی بر «ایجاد زمینه‌های مساعد برای استیفای حقوق شرعی و قانونی زنان» و نیز جهت تحقق بایسته‌های اصل ۱۰ قانون اساسی در راستای «تحکیم بنیان خانواده» و «استواری روابط خانوادگی»، کارگروه زنان و حقوق بشر اداره کل بین‌الملل

---

۳ - ماده ۱۸ قانون گذرنامه، مصوب ۱۳۵۱/۱۲/۱۰ با اصلاحات و الحاقات بعدی: «برای اشخاص زیر با رعایت شرایط مندرج در این ماده گذرنامه صادر می‌شود:

۱- اشخاصی که کمتر از هجده سال تمام دارند و کسانی که تحت ولایت و یا قیمومت می‌باشند با اجازه کتبی ولی یا قیم آنان.

۲- مشمولین وظیفه عمومی با اجازه کتبی اداره وظیفه عمومی.

۳- زنان شوهردار ولو کمتر از ۱۸ سال تمام با موافقت کتبی شوهر و در موارد اضطراری اجازه دادستان شهرستان محل درخواست گذرنامه که مکلف است نظر خود را اعم از قبول درخواست یا رد آن حداکثر ظرف سه روز اعلام دارد کافی است. زنانی که با شوهر خود مقیم خارج هستند و زنانی که شوهر خارجی اختیار کرده و به تابعیت ایرانی باقی مانده‌اند از شرط این بند مستثنی می‌باشند.»

«لایحه اصلاح بند (۳) ماده ۱۸ قانون گذرنامه، مصوب ۱۳۵۱/۱۲/۱۰ با اصلاحات و الحاقات بعدی» را در دستور تهیه و تدوین قرار داده است. لایحه مذکور هم اکنون در مراحل بررسی‌های کارشناسی و اخذ نظرات دستگاه‌های اجرایی ذی‌ربط و صاحبان اندیشه و مقامات قضایی قرار دارد تا پس از ارتقاء غنای شکلی و ماهوی، جهت طی تشریفات قانونی تصویب به دولت تقدیم شود.

۲-۶- پیشنهاد اصلاح ماده ۶۳۰ قانون مجازات اسلامی ناظر بر قتل عمدی زن توسط شوهر

ماده ۶۳۰ قانون مجازات اسلامی (تعزیرات و مجازات‌های بازدارنده)، مصوب ۱۳۷۵/۰۳/۰۲ این اختیار قانونی را به شوهر می‌دهد که اگر چنانچه همسر خود و مرد بیگانه را در حال ارتکاب زنا با یکدیگر مشاهده نماید، هر دو را به قتل برساند. تجویز این نوع قتل عمدی که به «**قتل در فراش**» موسوم است، در سال ۱۳۹۲ مجدداً مورد تأکید قانون‌گذار قرار گرفت و این بار قانون‌گذار در قالب بند (ث) ماده ۳۰۲ قانون مجازات اسلامی، مصوب ۱۳۹۲/۰۲/۰۱ اشعار داشت به اینکه چنانچه شوهر همسر خود را در حال زنا با مرد بیگانه ببیند و هر دو را به قتل برساند، به قصاص و دیه محکوم نخواهد شد.

از این حیث، باید توجه داشت که احکام قانونی فوق به نوعی فرهنگ‌سازی منفی مبتلاست که نتیجه طبیعی آن توجیه جرایم ناموسی و مآلاً استمرار این نوع از جرایم در کشور می‌باشد و از سوی دیگر احکام مقرر در این مواد قانونی به معنی نادیده گرفتن نقش و جایگاه محاکم قضایی و توانمندی و کارایی آنها در کشف جرم، تعقیب متهمان و سزادهی آنها و ترمیم خسارات وارد بر زیان‌دیده می‌باشد.

بنابر مراتب کارگروه زنان و حقوق بشر اداره کل بین الملل «لایحه اصلاح ماده ۶۳۰ قانون مجازات اسلامی (کتاب پنجم شامل تعزیرات و مجازات‌های بازدارنده)، مصوب ۱۳۷۵/۰۳/۰۲ و بند (ث) ماده ۳۰۲ قانون مجازات اسلامی، مصوب ۱۳۹۲/۰۲/۰۱ را در دستور تهیه و تدوین دارد که هم اکنون در مرحله بررسی‌های کارشناسی قرار دارد و پس از آن جهت طی تشریفات قانونی تصویب به دولت تقدیم خواهد شد.

۳-۶- تهیه شیوه‌نامه احراز مصلحت موضوع ماده ۱۰۴۱ قانون مدنی در موضوع ازدواج دختران زیر ۱۳ سال

یکی از مهم‌ترین حوزه‌های مربوط به حقوق اطفال و نوجوانان «حمایت از این گروه جمعیتی در برابر ازدواج اجباری و غیرقانونی» می‌باشد.

با عنایت به اهمیت موضوع، قانون‌گذار در ماده ۱۰۴۱ قانون مدنی اصلاحی ۱۳۸۱/۰۴/۰۱ مجمع تشخیص مصلحت نظام تأکید دارد بر اینکه: «عقد نکاح دختر در زیر سن ۱۳ سال تمام شمسی و پسر در زیر سن ۱۵ سال تمام شمسی، منوط به اذن ولی، رعایت مصلحت و تشخیص دادگاه صالح می‌باشد؛ اما همان‌طور که ملاحظه می‌شود این ماده گرچه در مقام مقابله قانونی با ازدواج‌های زودهنگام و اجباری است، لیکن هیچ سنی را به عنوان حداقل سن ازدواج تعیین نکرده است و صرفاً ازدواج دختران و پسران در زیر سنین ۱۳ و ۱۵ سال تمام شمسی را مقید به سه شرط کلی نموده است؛ از این نظرگاه، شرط «رعایت مصلحت» شرطی عام است که به تناسب هر مورد، می‌تواند متفاوت باشد؛ ضمن آنکه شخص قاضی در احراز مصلحت، شیوه‌نامه و شاخص‌های از پیش ابلاغ شده

رافراروی خود ندارد تا با بهره‌گیری از مدل‌ول و محتوای آن در احراز مصلحت منافع همه‌جانبه کودک کارآمدتر عمل نماید و از بروز تشّت رویه در احراز مصلحت اجتناب حداکثری شود.

بنابرماتب کارگروه زنان و حقوق بشر اداره کل بین‌الملل «تدوین شیوه‌نامه احراز مصلحت موضوع ماده ۱۰۴۱ قانون مدنی اصلاحی، مصوّب ۱۳۸۱/۰۴/۰۱ مجمع تشخیص مصلحت نظام» را با هدف کلان‌صیانت از نهاد خانواده؛ به‌طور عام و حمایت از کودکان دختر؛ به‌طور خاص را با همکاری مرجع ملی حقوق کودک وزارت دادگستری در دستور تهیه دارد.

۴-۶- پیشنهاد تعیین تکلیف وضعیت خانواده‌های فاقد هویت قانونی

بدون تردید «**نهاد خانواده**» در نظام دینی و تربیتی جمهوری اسلامی ایران از **جایگاه رکین** برخوردار است و از ضروری‌ترین نهادهای اجتماعی به شمار می‌آید. بر این مبنا قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران در اصل دهم تصریحاً اشعار دارد بر اینکه «**تمامی قوانین و مقررات و برنامه‌ریزی‌های مربوط باید در جهت پاسداری از قداست خانواده و استواری روابط خانوادگی باشد**». متعاقب تصریح قانون اساسی، «**سند چشم‌انداز جمهوری اسلامی ایران در افق ۱۴۰۴ هجری شمسی**»، مصوّب ۱۳۸۲/۰۸/۱۳ نیز جامعه ایرانی در افق چشم‌انداز ۱۴۰۴ را جامعه‌ای می‌داند که از «**نهاد مستحکم خانواده به دور از فقر، فساد و تبعیض**» بهره‌مند باشد. با همین ادبیات، سند «**سیاست‌های کلی خانواده**»، ابلاغی ۱۳۹۵/۰۶/۱۳ مقام معظم

رهبری بر «محور قرار گرفتن خانواده در قوانین و مقررات، برنامه‌ها، سیاست‌های اجرایی و تمام نظامات آموزشی، فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی؛ به‌ویژه نظام مسکن و شهرسازی» تأکید دارد.

در این منظومه حمایتی خاص از نهاد خانواده، تردیدی نیست که تحقق حقوق اعضای خانواده و مآلاً صیانت از قداست این نهاد رکن اجتماع، فرع بر معلوم بودن «وضعیت هویت قانونی» اعضای خانواده و به ناگزیر مستلزم برخورداری تمامی آنها از «اوراق مشخصه هویتی» می‌باشد؛ زیرا شناسایی جایگاه قانونی فرد و بهره‌مندی وی از خدمات متنوع دولت و مهم‌تر از آن شناسایی چالش‌های و تهدیدهای پیش روی خانواده و سیاست‌گذاری متناسب برای برون‌رفت از آنها، در وهله اول مستلزم آن است که «وضعیت شخصی» یا «احوال شخصی» تمامی اعضای خانواده که از جمله مشتمل بر «ثبت واقعه تولد آنها»، «بهره‌مندی از نام ثبت شده قانونی» و «مشخص بودن نسب خانوادگی» می‌باشد، نزد ادارات مربوطه ثبت احوال کشور به ثبت قانونی رسیده باشد و برای آنها دفاتر وقایع و سجل احوال که معرف ویژگی‌های هویتی آنها است ایجاد شده و شناسه یکتای هویتی به نام فرد تخصیص یافته باشد.

در توضیح اهمیت برخورداری افراد از ثبت وضعیت هویت شخصی و به تبع آن، بهره‌مندی از اوراق مشخصه هویتی که حسب مورد مشتمل بر شامل «شناسنامه» و «کارت ملی» برای اتباع ایرانی و «اوراق ولادت» برای اتباع غیرایرانی است، اینکه فرد بدون اوراق هویت قانونی، امکان عملی «بهره‌مندی از حقوق و خدمات امداد رسان دولتی» را ندارد و حقوق وی زمینه اجرایی نمی‌یابد؛ به عنوان مثال، فرد بدون اوراق هویتی که

وضعیت وی به عنوان یک انسان در حال زیست، در دوایر مربوطه دولتی به ثبت نرسیده و قانوناً مورد شناسایی واقع نشده است، در استیفای حق بر بهره‌مندی از آموزش و خدمات سلامت با پیچیدگی‌های عملی مواجه است، فرد بدون اوراق هویتی امکان ازدواج بر مبنای ترتیبات قانون را از دست می‌دهد، فرد بدون اوراق هویتی در برابر استثمار شغلی و آسیب‌های اجتماعی؛ از جمله بهره‌کشی جنسی و شغلی، در موقعیت بسیار آسیب‌پذیر قرار می‌گیرد و در عین حال، معلوم نبودن هویت قانونی فرد، مغایر «**نظم عمومی**» و «**امنیت ملی**» جامعه محسوب می‌شود و حکومت را از امکان شناسایی تمامی افراد داخل در صلاحیت سرزمینی آن کشور ممتنع می‌دارد.

در واقع اساساً سؤال این است که در راستای عملیاتی‌سازی سیاست‌ها و اصول کلان نظام جمهوری اسلامی ایران در حوزه تقویب نهاد خانواده چطور می‌توان اولاً «**خانواده‌های فاقد هویت قانونی**» را که وضعیت وجود یا عدم وجود آنها در سامانه‌های ثبتی نامشخص است، رصد و شناسایی کرد؟ ثانیاً چگونه می‌توان وضعیت آنها را از حیث شاخص‌های رفاهی پایش و ارزیابی کرد؟ ثالثاً چطور می‌توان این گروه از خانواده‌ها را بر حسب وضعیت‌های معیشتی شناسایی شده در قالب دهک‌های جمعیتی جانمایی کرد؟ و رابعاً چگونه می‌توان این گروه از خانواده‌های در منطقه نامشخص هویتی را از خدمات بیمه‌ای، حمایتی، توانبخشی و امدادی موضوع ماده ۲ قانون ساختار نظام جامع رفاه و تأمین اجتماعی، مصوب ۱۳۸۳/۰۲/۲۱ با اصلاحات و الحاقات بعدی، برخوردار کرد؟ و مشمول سیاست‌ها و طرح‌های فقرزدایی قرار داد آن هم در وضعیتی که خود مسأله نداشتن شناسه هویتی از اهم عوامل سبب‌ساز فقر خانوار است؟ به‌ویژه اینکه برخورداری این گروه جمعیتی از شناسه‌های هویتی یا «**کد شناسه هویتی موقت**»، امکان رصد و شناسایی آنها را برای دستگاه‌های اجرایی ذی‌ربط فراهم می‌آورد و

مهم ترین مزیت نسبی این رصد و شناسایی، پیشگیری از وقوع جرم توسط این گروه و یا تعقیب قانونی آنها در صورت ارتکاب جرم و نقض هنجارهای اجتماعی است.

بنا بر مراتب و نظر به «ضرورت فراهم آوردن زیرساخت های قانونی لازم برای صیانت از نهاد خانواده مستحکم عاری از فقر»، «هم راستا شدن با آرمان جهانی سازی جنبش تعهد به خانواده»، «کنترل، کاهش و پیشگیری از بروز آسیب های اجتماعی و انسداد مبادی آن»، «پیشگیری از ازدواج های غیرقانونی»، «حمایت از منافع عالیه کلیه اطفال و نوجوانان»، «پرهیز از تولد فرزندان فاقد نسب مشخص»، کارگروه زنان و حقوق بشر اداره کل بین الملل «مصوبه پیشنهادی تعیین تکلیف وضعیت خانواده های فاقد اوراق هویت قانونی» را جهت طی تشریفات قانونی تصویب در ستاد ملی زن و خانواده تهیه و تدوین کرد.

۵-۶- تدوین برنامه اقدام جنبش جهانی تعهد به خانواده

۱-۵-۶- ضرورت تدوین برنامه اقدام

تعمق در دگرگونی های جهان رو به تحول کنونی مؤیدی بر این واقعیت است که «نهاد خانواده» به عنوان بنیادی ترین واحد جامعه با چالش ها و «مسائل نوظهور» چندگانه مواجه است که در صورت عدم «شناسایی به هنگام» این مسائل و به تبع، عدم «هم گرایی منطقه ای و بین المللی» و عدم اتخاذ «راهبردهای کلان»

و «برنامه اقدام جمعی» در نحوه «مواجهه مشترک» و «اعلام مواضع واحد» نسبت به آنها و همچنین بدون «گفتمان سازی» و «کنشگری فعال» در این عرصه، این کهن ترین نهاد اجتماعی و هم، اهداف و کارکردهای اصلی آن، با خطر ضدهدف و ضدکارکرد خود، مواجه خواهد شد و به این وصف، به سرمنزل مقصود که آن همانا «رشد انسان» و «زمینه سازی برای اعتلای شخصیت وی» است، نائل نخواهد آمد.

در همین خصوص رییس فقید جمهوری اسلامی ایران با امعان نظر شایسته به موضوع در هفتاد و هشتمین اجلاس مجمع عمومی سازمان ملل متحد (۲۸ شهریور ماه ۱۴۰۲) «ابتکار عملی» را با عنوان «ضرورت شکل گیری جنبش جهانی تعهد به خانواده» به شرح زیر ارائه نمودند:

«در کنار جنگ علیه اسلام، شاهد جنگ علیه خانواده نیز هستیم، خانواده، اصیل ترین و دیرپا ترین، بنیادی ترین و فطری ترین نهاد بشری است که امروز در معرض تهدید قرار گرفته است؛ امروز جنایت علیه بشریت فقط اشغال سرزمین ها و کشتار بی گناهان و استعمار ملت ها نیست، بلکه هجوم به پناهگاه فطری و طبیعی بشر؛ یعنی خانواده، نیز جنایت علیه بشریت است. حفاظت از حریم خانواده و ازدواج که از وصلت یک زن و یک مرد شکل می گیرد، یک واقعیت جهانی است که باید به دستورکار مشترک جهانی تبدیل شود. آموزش، توسعه و تعالی انسان جز در چارچوب ارزش های خانوادگی به کمال نمی رسد، روایت های ساختگی از زوجیت و جنسیت، در حقیقت تلاش برای

حذف مفاهیم متعالی نظیر مادر، پدر و خانواده طبیعی است؛ اقداماتی که می توان آن را مصادیق جنایت علیه بشریت و موجب انقطاع نسل بشر دانست، مقابله با چنین رویکردهایی وظیفه انسانی ماست. ما امروز نیازمند «جنبش جهانی تعهد به خانواده» هستیم تا همه اعضای خانواده زندگی گرم در کنار یکدیگر را تجربه کنند. ما از همه رهبران جهان و رهبران ادیان الهی می خواهیم به وظیفه تاریخی خود در حمایت از جایگاه اصیل مفهوم خانواده و مقابله با روایت های ساختگی عمل نمایند. ما از سازمان ملل انتظار داریم که احترام به جایگاه والا و اصیل خانواده را در صدر دستور کار خود قرار دهد.»

همان طور که از متن پیام رییس جمهور فقید برمی آید اثربخشی به این نوآوری و تعقیب و اجرایی سازی آن که به درستی و با لحاظ اقتضائات و چالش های پیش روی نظم نوین جهانی توسط عالی ترین مقام اجرایی یک دولت اسلامی و در عالی ترین مجمع جهانی متشکل از دولت های عضو سازمان ملل متحد ارائه شد، نیازمند آن است که نوآوری مذکور، به شکل هدف مند و در چارچوب اقدام هماهنگ بین بخشی، «برنامه محور» شود تا بتوان از طریق ترسیم دقیق «نقشه راه» و «عملیات کار» مسیر حرکت تحولی این نوآوری را در مرحله عمل و اقدام، به روشنی تعیین و تبیین کرد.

بنابر مراتب مذکور، کارگروه زنان و حقوق بشر اداره کل معاونت ریاست جمهوری در امور زنان و خانواده در راستای صلاحیت ذاتی خود و با لحاظ قرار دادن «ضرورت عملیاتی سازی طرح نوآورانه رییس جمهور»

و ترسیم «نقشه راه» و «برنامه اقدام منسجم» و «تقسیم کار هماهنگ بین بخشی» برای پیشبرد این ابتکار عمل و همچنین در چارچوب «اثربخشی به سیاست خارجی کشور» و به منظور «جایگاه سازی برای جمهوری اسلامی ایران در عرصه معادلات بین المللی» و «گفتمان سازی بین المللی در حوزه حمایت از خانواده»، «مصوبه پیشنهادی تشکیل دبیرخانه ملی جنبش جهانی تعهد به خانواده» را تهیه و جهت طی مسیر تشریفات قانونی تصویب در هیأت دولت، تقدیم رییس جمهور فقید کرد. این مصوبه هم اکنون در نوبت بررسی کمیسیون فرهنگی، اجتماعی دفتر هیأت دولت قرار دارد.

۲-۵-۶- فرآیند تدوین برنامه اقدام جنبش جهانی تعهد به خانواده

فرآیند تهیه و تدوین برنامه اقدام جنبش جهانی تعهد به خانواده فرآیندی مبتنی بر مشارکت بود. این فرآیند طیف گسترده‌ای از مطالعات نظری و تطبیقی، برگزاری جلسات هم‌اندیشی و هم‌افزایی با کنشگران مدنی و دستگاه‌های اجرایی ذی‌ربط و استعلام مکتوب پیشنهادهای برنامه آن‌ها را شامل می‌شود که به شرح زیر قابل احصاء می‌باشند:

۶-۵-۲-۱- تشکیل دو گروه کاری تخصصی

اداره کل بین‌الملل معاونت ریاست جمهوری در امور زنان و خانواده در راستای اجرای بند (۲) مصوبه داخلی مورخ ۱۴۰۲/۱۲/۰۱ کمیسیون فرهنگی و امور اجتماعی دفتر هیأت دولت و به منظور پیشبرد مطلوب موضوع و تدوین برنامه اقدام جامع و انجام مطالعات پشتیبان در بازه زمانی کوتاه‌مدت، دو گروه کاری مشتمل بر «گروه

کاری مرکب از نمایندگان دواير مختلف اين معاونت» و «گروه کاری مرکب از کارشناسان اداره کل بین الملل این معاونت» تشکیل داد. گروه کاری‌های مذکور در بازه زمانی فشرده، ضمن برگزاری جلسات و انجام مطالعات نظری و تطبیقی و مطالعه شرح مأموریت‌های سازمانی دستگاه‌های اجرایی، نسبت به تهیه «برنامه اقدام» و «اسناد مطالعات» برنامه مبادرت کردند.

۶-۵-۲-۲- انجام مطالعات تحلیلی - توصیفی با رویکرد تطبیقی

مطالعات تحلیلی - توصیفی فوق به منظور دستیابی به وضعیت کنونی خانواده در عرصه ملی، جهانی و شناسایی و تحلیل نظریه‌های علمی، تهدیدها و آسیب‌های پیش روی این نهاد و همچنین چگونگی مواجهه نظامات حقوقی با اشکال نوظهور خانواده صورت پذیرفت و ماحصل آن در قالب سند پشتیبان این برنامه اقدام، تهیه و تدوین شد و همچنین از مدلول و محتوای داده‌های حاصله در تدوین برنامه‌های عملیاتی استعانت به عمل آمد.

۶-۵-۲-۳- برگزاری نشست‌های تخصصی هم‌اندیشی و هم‌افزایی

اداره کل بین الملل معاونت ریاست جمهوری در امور زنان و خانواده به منظور استفاده حداکثری از نظرات تخصصی و بهره‌گیری از ظرفیت‌های دانشی و تجربی کنشگران مدنی در تدوین برنامه اقدام جنبش جهانی تعهد به خانواده، دو جلسه هم‌اندیشی و هم‌افزایی به ترتیب با حضور نمایندگان تشکل‌های مردم‌نهاد ذی‌ربط و کنشگران فعال در حوزه خانواده و نیز نمایندگان دستگاه‌های اجرایی همکار مقرر در مصوبه کمیسیون فرهنگی و امور اجتماعی دفتر هیأت دولت برگزار کرد.

۶-۵-۲-۴- استعلام مکتوب نظرات پیشنهادی دستگاه‌های اجرایی

اداره کل بین‌الملل معاونت ریاست جمهوری در امور زنان و خانواده طی مکاتبات با دستگاه‌های همکار مقرر در مصوبه کمیسیون فرهنگی و امور اجتماعی دفتر هیأت دولت و نیز کلیه دستگاه‌های اجرایی ذی‌ربط، درخواست نمود تا برنامه‌ها و فعالیت‌های پیشنهادی مرتبط به حوزه صلاحیت ذاتی دستگاه متبوع خود را جهت درج در برنامه اقدام جنبش جهانی تعهد به خانواده در اختیار این معاونت قرار دهند و سپس بعد از وصول نظرات مکتوب، نسبت به درج آن در برنامه اقدام مبادرت شد.

۶-۵-۲-۵- تشکیل کمیته تلفیق و تدوین نهایی برنامه اقدام جنبش

اداره کل بین‌الملل معاونت ریاست جمهوری در امور زنان و خانواده در راستای بازخوانی، نگارش، به‌روزرسانی و انجام اصلاحات و الحاقات نهایی نسبت به برنامه اقدام جنبش جهانی خانواده کمیته تلفیق را متشکل از کارشناسان ذی‌ربط این اداره کل تشکیل داد.

۶-۵-۳- تدوین برنامه اقدام جنبش جهانی تعهد به خانواده

برنامه عمل جنبش جهانی تعهد به خانواده سندی است هدفمند و برنامه‌محور با افق بلندمدت که مشتمل بر راهبرد، برنامه‌های عملیاتی و فعالیت‌های مبتنی بر برنامه، دستگاه‌های اصلی و دستگاه‌های همکار اجرای برنامه عملیاتی

می باشد و بر آن است تا از این نگاهت نهادی و برنامه محور در حرکتی هماهنگ و منسجم به افق چشم انداز جنبش جهانی تعهد به خانواده نائل آید. در ادامه توضیح هر یک از محورهای این برنامه به تفکیک خواهد آمد.

۶-۵-۳-۱- راهبردهای برنامه اقدام

راهبردهای برنامه اقدام جنبش جهانی تعهد به خانواده، برنامه های کلی و جامعی می باشند که با توجه به منابع و امکانات حوزه مربوطه و شرایط پیرامونی، شیوه دست یابی به چشم انداز را مشخص می کنند و مشتمل بر شش محور به شرح زیر هستند:

راهبرد ۱: مشارکت مؤثر در سطوح ملی، منطقه ای و بین المللی با محوریت هنجارسازی

این راهبرد عبارت است از مجموعه ای از اقدامات برنامه ریزی شده که برای ایجاد، ترویج و نهادینه کردن هنجارهای جدید یا تغییر هنجارهای موجود در سطوح ملی، منطقه ای و بین المللی طراحی شده و هدف نهایی آن، ایجاد تغییری پایدار در رفتار و ارزش ها در سه سطح مذکور است. در این جنبش سعی بر آن است تا بر اساس مبانی و ارزش های تعیین شده در برنامه عمل، هنجارسازی و قاعده گذاری های مختلفی را از طریق مشارکت مؤثر در تهیه و تدوین پیش نویس اسناد در راستای رفع خلاءهای موجود و گاه در انتقاد از آنها به انجام رساند.

راهبرد ۲: کنشگری فعال در سطوح ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی با محوریت جنبش جهانی تعهد به خانواده

کنش‌گری فعال عبارت از انجام اقدامات هدفمند و برنامه‌ریزی شده در موضوعات مشخص و تخصصی مربوط به جنبش است. این اقدامات می‌توانند توسط افراد، گروه‌ها یا سازمان‌ها در سطوح مختلف ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی صورت بگیرند و هدف نهایی آن‌ها نیز ایجاد تغییری مثبت و پایدار در موضوع مورد نظر است.

راهبرد ۳: محتواسازی و گفتمان‌سازی جنبش جهانی تعهد به خانواده در عرصه منطقه‌ای و بین‌المللی

گفتمان‌سازی، عبارت از فرآیندی برنامه‌ریزی شده و زمان‌بر و نیازمند تکرار و تأکید بر مفاهیم و ارزش‌های مورد نظر است تا تبدیل به ادبیات رایج در سطح ملی، منطقه‌ای یا بین‌المللی شود. در این برنامه اقدام سعی بر آن است تا از طریق گفتمان‌سازی، اولویت‌های موضوعی و خلاءهای موجود به ادبیات حاکم بر تک‌تک کشورها و جوامع هم‌سو در سطح منطقه و بین‌الملل تبدیل شود. همچنین عنصر حیاتی برای گفتمان‌سازی، تولید محتوا در موضوعات مطروحه است. در این راستا تولید و اجرای یک سلسله برنامه‌های محتوایی در سطح منطقه‌ای و بین‌المللی نیاز است تا کشورهای مختلف مفاهیم و مقوله‌های اصلی در این

خصوص را در برهه‌ای از زمان، محور تولید محتوای خود قرار دهند و به شیوه‌های مختلف به تکرار آن‌ها پردازند؛

راهبرد ۴: شبکه‌سازی مؤثر با تجمیع حداکثری ظرفیت کشورهای اسلامی و کشورهای هم‌سو با جنبش تعهد به خانواده

این راهبرد در راستای شناسایی افراد مطرح و برجسته در حوزه موضوعات مربوط به جنبش، شناسایی سازمان‌ها و مراکز منطقه‌ای و بین‌المللی در زمینه‌های مختلف در موضوع خانواده، شناسایی عرصه‌ها، موارد و مناسبت‌های مربوط به خانواده در جهان و مبادله داده‌های اطلاعاتی و تحقیقاتی در سطح ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی و همچنین تشکیل و تقویت انجمن‌ها و تشکل‌ها در کشورهای اسلامی و کشورهای با دغدغه‌های مشترک، دعوت از اساتید، کارشناسان و صاحب‌نظران کشورها در امور مربوط به خانواده برای تبادل نظر و بهره‌گیری از تجربیات آنها است.

راهبرد ۵: تنویر افکار عمومی، جریان‌سازی و مردمی‌سازی جنبش جهانی تعهد به خانواده

عبارت از ایجاد روندی فراگیر و پایدار و گفت‌وگوهای عمومی مثبت و سازنده در مورد اهمیت خانواده‌ها و ترویج سیاست‌ها و برنامه‌هایی است که از آن‌ها حمایت می‌کند. جریان‌سازی در راستای شناسایی افراد، سازمان‌ها و کشورهای هم‌سو و همراه کمک نموده تا بتوان از اقدامات و فعالیت‌های آن‌ها برای پیشبرد برنامه‌های جنبش جهانی تعهد به خانواده استفاده کرد.

راهبرد ۶: مطالعات راهبردی و آینده پژوهی

به کارگیری دستاوردهای دانش و مطالعات آینده پژوهی در این حوزه از عوامل اصلی موفقیت طرح‌های کلان و بلندمدت هر جنبش به‌شمار می‌رود که با جست‌وجوی منابع، الگوها و عوامل تغییر یا ثبات، به تجسم آینده‌ای بالقوه و برنامه‌ریزی برای آن پرداخته خواهد شد. این راهبرد بازتاب‌دهنده چگونگی زایش واقعیت «فردا» از دل تغییرات پرشتاب «امروز» است.

۶-۵-۳-۲- برنامه عملیاتی

برنامه‌ای هدفمند و فعالیت‌محور، دارای ویژگی کمی، مشخص، قابل اندازه‌گیری و قابل دستیابی است که تحقق راهبرد از طریق انجام آن ممکن خواهد شد.

۶-۵-۳-۳- فعالیت‌ها

مجموعه‌ای هدفمند از فعالیت‌های اجرایی است که به منظور تحقق برنامه عملیاتی ذیل هر راهبرد تعریف می‌شوند.

۶-۵-۳-۴- دستگاه اصلی

دستگاه اصلی مندرج در برنامه اقدام، دستگاه اجرایی است که برنامه عملیاتی متناسب با شرح مأموریت سازمانی آن دستگاه تعریف شده است و مسئولیت اصلی اجرایی‌سازی برنامه عملیاتی را عهده‌دار می‌باشد.

۶-۵-۳-۵- دستگاه همکار

دستگاه همکار مندرج در برنامه اقدام، دستگاه اجرایی است که متناسب با شرح مأموریت سازمانی خود، به عنوان همکار، دستگاه اصلی را در اجرایی سازی برنامه عملیاتی استعانت خواهد کرد.

۶-۵-۴- الزامات تحقق برنامه اقدام جنبش جهانی تعهد به خانواده

تهیه و تدوین برنامه اقدام جنبش جهانی تعهد به خانواده که معطوف به بند (۲) مصوبه داخلی مورخ ۱۴۰۲/۱۲/۰۱ کمیسیون فرهنگی و امور اجتماعی دفتر هیأت دولت بود، سبب تمرکز ظرفیت‌های سازمانی و شایستگی‌های کلیدی بر خواسته‌ها و اهداف بلندمدت اساسی در گستره جهانی می‌شود؛ لیکن استقرار، پیاده‌سازی و عملیاتی شدن راهبردهای مقرر در برنامه اقدام و برنامه‌های عملیاتی و فعالیت‌های ذیل آن، نیازمند فراهم آمدن زمینه‌هایی است که از جمله اهم آن اولاً تصویب برنامه اقدام در هیأت دولت و ابلاغ آن به دستگاه‌های اجرایی ذی ربط و ثانیاً پیش‌بینی مرجعیت واحد برای راهبری، رصد و پایش عملکرد دستگاه‌های اجرایی اصلی و همکار خواهد بود.

جدول شماره (۲): نمونه برنامه عملیاتی مربوط به راهبرد مشارکت موثر در سطح بین المللی با محوریت
هنجارسازی

برنامه عملیاتی	فعالیت	دستگاه اصلی	دستگاه همکار
تهیه پیش نویس اسناد حقوقی منطقه ای و بین المللی	<ul style="list-style-type: none"> • شناسایی و تعیین اولویت های موضوعی با رویکرد خانواده محور • تهیه پیش نویس سند در قالب توصیه نامه (General Recommendation) (نظریات تفسیری General Comments) (گزاره بند Fact Sheet) (قطعنامه Resolution) و یا کنوانسیون (Convention) • شناسایی کشورهای هم سو و سازمان های هدف جهت هم گرایی برای تصویب پیش نویس (نظیر سازمان همکاری اسلامی، ارکان مرتبط سازمان ملل و کارگزاری های آن، سازمان جنبش عدم تعهد) • ارسال پیش نویس به کشورها و سازمان های هدف جهت جلب موافقت نسبت به محتوای سند 	<ul style="list-style-type: none"> • معاونت ریاست جمهو • ری در امور زنان و خانواده 	<ul style="list-style-type: none"> • وزارت امور خارجه • وزارت دادگستری • وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی • وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی • ستاد ملی جمعیت • سازمان فرهنگ و

برنامه عملیاتی	فعالیت	دستگاه اصلی	دستگاه همکار
	<ul style="list-style-type: none"> • تدوین نهایی متن پیش نویس با اعمال اصلاحات و الحاقات پیشنهادی و ارسال به مرجع هدف تصویب (نظیر ارکان معاهده محور مرتبط) • پیگیری و رایزنی های اقناعی جهت تصویب اسناد فوق 		<ul style="list-style-type: none"> ارتباطات اسلامی • ستاد حقوق بشر قوه قضاییه • مرکز مدیریت حوزه های علمیه

جدول شماره (۳): نمونه برنامه عملیاتی مربوط به راهبرد کنشگری فعال در سطح بین المللی با محوریت جنبش جهانی تعهد به خانواده

برنامه عملیاتی	فعالیت	دستگاه اصلی	دستگاه همکار
توسعه تعاملات منطقه ای و بین المللی جنبش تعهد به خانواده	<ul style="list-style-type: none"> • تعیین اولویت های موضوعی • ارزیابی و انجام ملاقات های دیپلماتیک • برگزاری دیدارهای دو یا چند جانبه • انعقاد تفاهم نامه / موافقت نامه / اسناد چارچوب همکاری • برگزاری رویدادهای دوجانبه، منطقه ای و بین المللی مشترک 	<ul style="list-style-type: none"> معاونت ریاست جمهوری در امور زنان و خانواده 	<ul style="list-style-type: none"> • وزارت امور خارجه • وزارت دادگستری • معاونت حقوقی ریاست جمهوری • ستاد حقوق بشر قوه قضاییه

دستگاه همکار	دستگاه اصلی	فعالیت	برنامه عملیاتی
		<ul style="list-style-type: none"> • بهره‌برداری از ظرفیت کارشناسان ذی‌ربط طرفین 	

جدول شماره (۴): نمونه برنامه عملیاتی مربوط به راهبرد گفتمان‌سازی جنبش جهانی تعهد به خانواده در عرصه

بین‌المللی

دستگاه همکار	دستگاه اصلی	فعالیت	برنامه عملیاتی
وزارت امور خارجه وزارت کشور	معاونت ریاست‌جمهوری ری در امور زنان و خانواده	<ul style="list-style-type: none"> • تعیین اولویت موضوعی • تشکیل شوراهای سیاست‌گذاری رویداد • تهیه بیانیه و اسناد پایانی رویداد • ارسال اسناد پایانی اجلاس برای جلب نظر دولت‌ها و سازمان‌های شرکت‌کننده در رویداد • رایزنی جهت تصویب اسناد پایانی رویداد • تبلیغات منسجم و هدفمند نسبت به اسناد پایانی مصوب 	برگزاری رویدادهای بین‌المللی / منطقه‌ای / نشست‌های جانبی

دستگاه همکار	دستگاه اصلی	فعالیت	برنامه عملیاتی
		<ul style="list-style-type: none"> تهیه و توزیع بروشور و پوستر با نماد تبلیغاتی جنبش خانواده در بین شرکت کنندگان رویدادها 	

جدول شماره (۵): نمونه برنامه عملیاتی مربوط به راهبرد شبکه سازی حداکثری کشورهای اسلامی و هم سو با جنبش جهانی تعهد به خانواده

دستگاه همکار	دستگاه اصلی	فعالیت	برنامه عملیاتی
<ul style="list-style-type: none"> وزارت امور خارجه وزارت کشور وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات مرکز بررسی های استراتژیک ریاست جمهوری 	<ul style="list-style-type: none"> معاونت ریاست جمهوری در امور زنان و خانواده 	<ul style="list-style-type: none"> رصد و شناسایی کنشگران/ سازمان های منطقه ای و بین المللی غیردولتی/دولتی / دولت های هم سو تعامل با کنشگران، سازمان ها و مقامات شناسایی شده بهره گیری از ظرفیت کنشگران، سازمان ها و مقامات شناسایی شده برنامه ریزی و رایزنی بین المللی در میان کشورهای هم سو جهت 	<ul style="list-style-type: none"> برقراری دیپلماسی دولتی و ایجاد ائتلاف کنشگران دوست دار خانواده (اشخاص حقیقی و حقوقی و دولت ها)

دستگاه همکار	دستگاه اصلی	فعالیت	برنامه عملیاتی
		سازماندهی کشورهای متعهد به خانواده متعارف • پیگیری و رصد اجرای برنامه • برگزاری نشست سالیانه با حضور کشورهای اسلامی در چارچوب سازمان همکاری‌های اسلامی با موضوع تهدیدهای پیرامون نهاد خانواده.	

جدول شماره (۶): نمونه برنامه عملیاتی مربوط به راهبرد تنویر افکار عمومی، جریان‌سازی و مردمی‌سازی جنبش جهانی تعهد به خانواده

دستگاه همکار	دستگاه اصلی	فعالیت	برنامه عملیاتی
• دستگاه‌های اجرایی به تناسب موضوع شورای فرهنگی اجتماعی زنان	معاونت ریاست جمهوری در امور زنان و خانواده	• تعیین محورهای موضوعی • تعیین شعار سال • برنامه‌ریزی جهت برگزاری نشست • تهیه بیانیه موضوعی	برگزاری رویدادهای مناسبتی در روزهای ملی و بین‌المللی خانواده

برنامه عملیاتی	فعالیت	دستگاه اصلی	دستگاه همکار
	<ul style="list-style-type: none"> • پخش و نشر رسانه‌ای بیانیه در سطوح منطقه‌ای و بین‌المللی • ارسال بیانیه به مراجع ذیربط بین‌المللی 		<ul style="list-style-type: none"> • شورای عالی انقلاب فرهنگی • تشکل‌های غیردولتی

جدول شماره (۷): نمونه برنامه عملیاتی مربوط به راهبرد مطالعات راهبردی و آینده پژوهانه

برنامه عملیاتی	فعالیت	دستگاه اصلی	دستگاه همکار
<ul style="list-style-type: none"> • بررسی تطبیقی نظامات حقوقی ناظر بر خانواده 	<ul style="list-style-type: none"> • شناسایی، تعیین و اولویت‌گذاری محورهای موضوعی • شناسایی نظامات حقوقی هدف (در سطح ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی) • تشکیل گروه‌های اندیشه‌ورزی • انجام پژوهش‌های تعیین شده • تهیه بسته‌های سیاستی 	<ul style="list-style-type: none"> • معاونت حقوقی ریاست جمهوری 	<ul style="list-style-type: none"> • وزارت علوم، تحقیقات و فناوری • وزارت دادگستری • معاونت ریاست جمهوری در امور زنان و خانواده • معاونت علمی، فناوری و اقتصاد دانش بنیان ریاست جمهوری • ستاد حقوق بشر قوه قضاییه • کانون وکلای دادگستری • اتحادیه کانون‌های وکلای دادگستری

۷- تولید محتوای تخصصی با محوریت تعرفه دستاوردهای جمهوری اسلامی ایران در حوزه حقوق زن

کارگروه زنان و حقوق بشر اداره کل بین الملل در راستای اهداف کلان «روشنگری بین المللی نسبت به دستاوردهای نظام جمهوری اسلامی ایران در حوزه دختران»، «رفع شبهات و گره های ذهنی در خصوص جایگاه دختران در سطح هنجارهای حق ساز و حمایت ساز» و «تضمینات اعتباری و نظارتی برای استیفای حقوق قانونی آنها»، محور «انعکاس دستاوردهای هنجاری و ساختاری حوزه زن و خانواده در سطوح تقنینی، اجرایی و قضایی» را در فهرست موارد اولویت دار دستور کار دائم این اداره قرار داده است و برای حصول این مقصود، تا کنون و در محورهای زیر، مبادرت به تولید محتوای تخصصی و انتشار آن در زبان های رایج سازمان ملل متحد کرده است. محتوای مذکور در ملاقات های رسمی با مقامات دیپلماتیک کشورها و نیز در اجلاس های مجامع بین المللی در اختیار نمایندگان دولت ها قرار گرفته است.

در عین حال، این اداره با هدف «ارتقاء دانش کارشناسان دستگاه های اجرایی داخلی»، محتوایی را در موضوع تعرفه «ساختارها و هنجارهای حقوقی بین المللی» تهیه نموده است تا با بهره گیری از رهنمود حاصل از آن بتوان در مقام کنشگری بین المللی و هم بسترسازی برای استیفای حقوق قانونی دختران، مؤثر عمل کرد؛ ذیلاً به اهم محتوای مرقوم اشعار می شود:

- مجموعه ضمانت‌اجراهای بین‌المللی برای پیگیری نقض حقوق زنان و کودکان در بحران اخیر غزه؛
- مهم‌ترین تضمینات مربوط به تأمین عدالت جنسیتی دختران در سطح قانون‌گذاری؛
- مهم‌ترین تضمینات مربوط به تأمین امنیت اجتماعی دختران در سطح قانون‌گذاری؛
- مهم‌ترین تضمینات مربوط به تأمین امنیت دختران در برابر خشونت (امنیت فردی) در سطح قانون‌گذاری؛
- بررسی چالش‌های موجود و ارائه راهکار در حوزه کنشگری بین‌المللی؛ با محوریت زنان؛
- بررسی مقایسه‌ای قانون حمایت از خانواده و جوانی جمعیت و اسناد بین‌المللی حوزه حقوق بشر؛
- واکاوی سیاست نظام جمهوری اسلامی ایران نسبت به حوزه حقوق زنان؛
- کتابچه دستاوردهای زنان در جمهوری اسلامی ایران.

۸- انعکاس دستاوردهای جمهوری اسلامی ایران در عرصه بین‌المللی

کارگروه زنان و حقوق بشر اداره کل بین‌الملل در راستای «ارتقاء جایگاه تعاملی نظام جمهوری اسلامی ایران در عرصه بین‌المللی»، در دو محور، مشتمل بر «تهیه گزارش‌های ادواری جهت ارائه به مراجع نظارتی حقوق بشری ملل متحد» و «رفع شبهات و ادعاهای مطروحه علیه کشور»، مبادرت به «تعرفه دستاوردهای هنجاری و ساختاری حوزه زنان» در سطوح مختلف ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی کرده است.

گزارش‌های مذکور سهم مهمی در معرفی نظام جمهوری اسلامی ایران در مجامع بین‌المللی و نزد افکار عمومی جهانی ایفاء می‌کنند و نشانگر آن هستند که کشور ما مستمراً برای اعتلای «وضعیت زنان و کودکان» و برای تأمین «منافع عالیه آنها در جهات مختلف» تلاش کرده است. در ادامه به عناوین گزارش‌های تهیه شده توسط این اداره کل، اشاره می‌شود:

- تدوین بخش زنان از «چهارمین گزارش ادواری جمهوری اسلامی ایران به کمیته حقوق بشر ملل متحد»؛
- تدوین گزارش بین‌المللی با عنوان «دستاوردهای حقوق بشری جمهوری اسلامی ایران در حوزه زن و خانواده برای سال ۱۳۹۹ و شش ماهه اول سال ۱۴۰۰» جهت ارائه به ستاد حقوق بشر قوه قضاییه؛
- تدوین گزارش بین‌المللی در موضوع «تدبیرها و اقدامات برای اجرای توصیه‌های مرتبط به دور سوم گزارش نظام ارزیابی ادواری شورای حقوق بشر» جهت ارائه به ستاد حقوق بشر قوه قضاییه؛
- تدوین گزارش بین‌المللی در موضوع «پاسخ به سؤالات مرتبط به مقاله‌نامه‌های سازمان بین‌المللی کار» جهت ارائه به وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی؛

- تدوین گزارش بین المللی در موضوع «پیش نویس گزارش دبیر کل سازمان ملل متحد راجع به وضعیت حقوق بشر در جمهوری اسلامی ایران (بخش وضعیت زنان و دختران)»؛
- مشارکت با مرجع ملی حقوق کودک وزارت دادگستری در تدوین «گزارش ده ساله کشوری دولت جمهوری اسلامی ایران در حوزه حقوق کودک جهت ارائه به کمیته حقوق کودک سازمان ملل متحد»؛
- تدوین «جوابیه تبیینی به کارگروه تبعیض علیه زنان و دختران شورای حقوق بشر ملل متحد در محور تبعیض علیه دختران و زنان».

۹- برگزاری نشست‌های هم‌اندیشی سیاستی با حضور صاحب نظران و کنشگران مؤثر

کارگروه زنان و حقوق بشر اداره کل بین الملل به منظور «استخراج موارد تزاخم و اصطکاک در دو نظام حقوق داخلی و حقوق بین الملل» و «اتخاذ راهبردهای عملیاتی با رویکرد تبیینی تعاملی» و همچنین جهت شناسایی «موارد ناکارآمدی نظام حقوق بشر ملل متحد در تأمین حقوق زنان و کودکان» و «ساختارهای بین المللی رصد و نظارت بر رعایت حقوق زنان و کودکان»، دو محور «بررسی مقایسه‌ای نظام حقوق داخلی و نظام حقوق بین الملل» و «شناسایی ساختارهای نظارتی - نظارتی حقوق بشر در بدنه ملل متحد» را در فهرست دستورکارهای این اداره گنجانده است.

در این خصوص بالاخص دو نشست هم‌اندیشی سیاستی زیر با حضور کنشگران و صاحب‌نظران ذی‌ربط و با هدف «استفاده حداکثری از ظرفیت‌های دانشی در تدوین راهبردهای سیاستی»، به شرح زیر برگزار شد:

۱-۹- هفتاد و پنج سال نقض حقوق بشر و حقوق بشردوستانه در سرزمین‌های فلسطین اشغالی؛ با محوریت زنان و کودکان

مخاصمه مسلحانه دارای یک ماهیت متناقض دوگانه است؛ به این معنا که فی‌نفسه و منصرف از اینکه موجب پیامدهای انسانی بشود یا نشود نقض اصول حقوق بین‌الملل یا همان اصل ممنوعیت توسل به زور است که از اصول مبنایی تشکیل سازمان ملل متحد است و دولت‌های عضو این سازمان متعهد شده‌اند در روابط و پیشبرد اهداف سیاسی و بین‌المللی خود از توسل به زور ممانعت به عمل آورند. از سوی دیگر، حقوق بین‌الملل همواره سعی دارد رفتارهای طرفین مخاصمه مسلحانه را تحت نظم حقوقی قرار دهد تا صدمات و خسارات ناشی از جنگ را به حداقل ممکن برساند. این حقوق در واقع مجموعه‌ای از هنجارها، قواعد و مقررات هستند که از دو طریق سعی در کاهش خسارات ناشی از جنگ دارند؛ از یک سو به موجب قواعد و مقررات، طرفین مخاصمه این اختیار را ندارند که به هر ابزار جنگی و هر روشی متوسل شوند، از سویی دیگر طرفین مخاصمه ملزم می‌باشند اصولی نظیر **اصل تناسب و اصل تفکیک** را رعایت نمایند و در عملیات جنگی از جهت‌گیری حملات نسبت به اهداف، اماکن و جمعیت‌های غیرنظامی ممانعت به عمل آورند.

نکته حائز اهمیت آنکه بسیاری از هنجارهای مربوط به حقوق بین الملل در خصوص مخاصمه مسلحانه ماهیت عرف بین الملل پیدا کرده و برخی از آنها به درجه تعهدات عام الشمول و یا قاعده آمره نائل شده‌اند و از جانب جامعه بین المللی کشورها به عنوان قاعده‌ای که تخلف از آن پذیرفته نیست به رسمیت شناخته شده و بنابراین از جانب تمامی کشورها باید مورد رعایت قرار گیرد. با این توضیح نشست حاضر بر آن بود تا با طرح پرسش‌های زیر که بر مبنای قواعد حقوق بین الملل طراحی شده بود، در راستای حصول راهکارهای حقوقی بین المللی برای برون رفت از مسأله

- اگر بسیاری از قواعد حقوق بشر دوستانه و حقوق بشر ماهیت تعهد عام الشمول دارند، بنابراین چرا شاهد بروز مخاصمات مسلحانه در اشکال مختلف داخلی و بین المللی می‌باشیم؟ و چرا طرفین متخاصم در روابط متخاصمی خود مرتکب نقض فاحش قواعد حقوق بشر و حقوق بشر دوستانه می‌شوند؟
- آیا حقوق بین الملل علاوه بر هنجار گذاری و قاعده گذاری در حوزه مخاصمه مسلحانه، تدابیری برای رصد و پایش اجرای این قوانین در نظر گرفته است یا خیر؟
- آیا حقوق بین الملل تدابیری را برای نظارت بر اجرای تعهدات دولت‌ها در حوزه مخاصمه مسلحانه پیش بینی کرده است یا خیر؟
- آیا حقوق بین الملل تدابیری را برای پیگیری عاملان و آمران نقض حقوق بشر و حقوق بشر دوستانه پیش بینی کرده است یا خیر؟

- آیا حقوق بین الملل تدابیری را برای ترمیم مؤثر خسارات وارد بر قربانیان جنگ پیش بینی کرده است یا خیر؟ ضمانت اجرای حقوق بین الملل در پیگیری موارد نقض حقوق بشر و حقوق بشردوستانه چیست و چه ظرفیت های بین المللی در این خصوص وجود دارد؟

در این راستا و بر مبنای رویکرد ظرفیت شناسی برای پیگیری موارد نقض حقوق بشر و نقض حقوق بشردوستانه نسبت به زنان و کودکان سرزمین اشغالی فلسطین، نشست حاضر بر چهار گام عملیاتی زیر بنا داشت:

- گام اول؛ مسئله شناسی وضعیت فلسطین از منظر حقوق بین الملل؛
- گام دوم؛ مصداق شناسی نقض حقوق بشر و حقوق بشردوستانه زنان و کودکان در سرزمین فلسطین اشغالی؛
- گام سوم؛ شناسایی ظرفیت های بین المللی برای پیگیری و مواجهه و کنشگری مؤثر بین المللی؛
- گام چهارم؛ طراحی بسته پیشنهادی حقوقی در حوزه استیفای حقوق بشر زنان و کودکان سرزمین فلسطین اشغالی و بهره گیری از این بسته پیشنهادی در اجلاس مشترک عربستان و سازمان همکاری های اسلامی در حوزه توانمندسازی زنان.

همچنین لازم به ذکر است برخی راهکارهای پیشنهادی در نشست سیاستی مذکور به شرح زیر عبارت بودند از:

- ایجاد کارزار حقوقی در چارچوب ائتلاف با کشورهای اسلامی و با کشورهای عضو سازمان همکاری‌های اسلامی؛
- رجوع به دیوان بین‌المللی دادگستری توسط یکی از کشورهای عضو کنوانسیون‌های چهارگانه ژنو ناظر بر رعایت حقوق بشردوستانه در دوران مخاصمات مسلحانه؛
- کمک به پیگیری و پیشبرد پرونده فلسطین در دیوان بین‌المللی دادگستری و اتخاذ راه کارهای بین‌المللی جهت تسریع در روند آن؛
- همکاری در تهیه مستندات و تحقیقات دیوان کیفری بین‌المللی در پرونده علیه رژیم اشغال‌گر صهیونیستی؛
- تقاضای برگزاری نشستی در راستای تضمین رعایت اصول حقوق بشردوستانه برای طرفین درگیر به کمیته بین‌المللی صلیب سرخ توسط دولت‌های عضو کنوانسیون ژنو؛
- ارائه و در اختیار قرار دادن یک بسته پیشنهادی بالاخص در حوزه حقوق بشر در خصوص زنان و کودکان به دستگاه‌های ذی‌ربط سیاست خارجی.

جدول شماره (۸): رئوس برنامه نشست سیاستی هفتاد و پنج سال نقض حقوق بشر و حقوق بشردوستانه در

سرزمین های فلسطین اشغالی؛ با محوریت زنان و کودکان

ردیف	ساعت	موضوع	سخنران	سمت
۱	۱۰:۰۰-۱۰:۰۵		تلاوت قرآن کریم	
۲	۱۰:۰۵-۱۰:۱۵	تبیین ضرورت و اهداف نشست	سرکار خانم دکتر زهرا جعفری	مدرس دانشگاه در رشته حقوق بین الملل
۳	۱۰:۱۵-۱۰:۳۵	کلیات مربوط به وضعیت سرزمین های اشغالی فلسطین و بحران اخیر غزه	سرکار خانم دکتر هاجر سیاه رستمی	پژوهشگر حوزه حقوق بین الملل
۴	۱۰:۳۵-۱۰:۵۵	نقض حقوق بین الملل بشردوستانه در غزه با تأکید بر حمایت از زنان در مخاصمات مسلحانه	جناب آقای دکتر جبار اصلانی	استادیار دانشکده روابط بین الملل وزارت امور خارجه
۵	۱۰:۵۵-۱۱:۱۵	نقض حقوق کودکان در مخاصمات مسلحانه	جناب آقای دکتر محمود عباسی	رییس اندیشکده بین المللی کرامت انسانی و نایب رییس انجمن علمی حقوق کودک ایران
۶	۱۱:۱۵-۱۲:۰۰		جمع بندی و پرسش و پاسخ	

۲-۹- امکان‌سنجی تأمین حق هویت کودکان حاصل از باروری‌های نوین در قوانین داخلی، فقه اسلامی و اسناد بین‌المللی

یکی از مهم‌ترین «موضوعات نوظهور» در عرصه سه‌گانه «حقوق زن»، «حقوق خانواده» و «حقوق اطفال و نوجوانان» که به‌ویژه در اثر توسعه کمی و کیفی فناوری‌های نوین، ابعاد مختلفی به خود گرفته و همچنان در حال گسترش در شقوق و انواع متعدد و متنوع می‌باشد، موضوع «باروری‌های نوین» است. این قسم از باروری‌ها، شقوقی مختلف؛ چون «تلقیح مصنوعی خارج رحمی»، «اهدای جنین»، «اهدای تخمک»، «اهدای اسپرم» و «رحم جایگزین» را در برمی‌گیرد؛ از این نظرگاه، یکی از مهم‌ترین اولویت‌ها در سطح قانون‌گذاری، تعیین و تعریف دقیق «حقوق و تکالیف کلیه ذی‌ربطان باروری‌های نوین»؛ اعم از «والدین زیستی»، «زوجین اهداءکننده جنین»، «زوجین اهداءگیرنده جنین»، «مادر جایگزین»، «مردان اهداءکننده اسپرم»، «زنان اهداءکننده تخمک» و «مراکز درمان ناباروری» و به‌ویژه «فرزندان حاصل از باروری‌های نوین» می‌باشد.

قانون‌گذار جمهوری اسلامی ایران با امعان نظر شایسته به موضوع باروری‌های نوین، سعی بر آن نمود تا با تصویب «قانون نحوه اهدای جنین به زوجین نابارور» در تاریخ ۲۹ تیرماه سال ۱۳۸۲ موضوع اهدای جنین را به عنوان یکی از شقوق و مصادیق باروری‌های نوین، سامان حقوقی دهد. این قانون، در عین اهمیت موضوع آن لیکن جامعیت لازم را برای پوشش تمامی ابعاد و جهات موضوع اهدای جنین نداشت و لذا متعاقباً تلاش شد تا در «آیین

نامه اجرایی قانون نحوه اهداء جنین به زوجین نابارور که در تاریخ ۱۹ اسفند ماه سال ۱۳۸۳ به تصویب هیأت وزیران رسید، ضمن تعریف ترتیبات اجرای قانون مرقوم، برخی خلاءهای موجود در این قانون نیز مرتفع شود. مع الوصف، این قانون و آیین نامه اجرایی آن ماهیتاً ناتوان از آن هستند که بتوانند تمامی ابعاد موضوع اهدای جنین را پوشش دهند. بر همین اساس بود که شورای عالی انقلاب فرهنگی وفق بند (۲) ماده ۴ «**سند ملی حقوق کودک و نوجوان در جمهوری اسلامی ایران**»، مصوب ۱۳۹۷/۰۱/۲۱ این شورا که در تاریخ ۱۴۰۰/۰۶/۲۰ توسط رئیس جمهوری اسلامی ایران برای اجرا ابلاغ شد، دولت را مکلف کرد تا بر «**حفظ نسب کودک**» در ولادت‌های ناشی از «**روش‌های نوین باروری؛ نظیر اهدای جنین**» نظارت نماید.

از سوی دیگر اسناد بین‌المللی مرتبط؛ مانند کنوانسیون حقوق کودک که در تاریخ ۱۳۷۲/۱۲/۰۱ به تصویب مجلس شورای اسلامی رسیده است نیز در خصوص حق‌های متعلق کودکان حاصل از باروری‌های نوین و به طور مشخص، **حق هویت** آنها ساکت است.

لذا نشست سیاستی حاضر بر آن شد تا در قالب محورهای زیر، وضعیت حقوق و تکالیف کودکان حاصل از باروری‌های نوین را در نظام حقوق داخلی، نظام حقوق بین‌الملل، فقه امامیه و در رویه قضایی و اکاوی تحلیلی و راهکارهایی برای شناسایی و استیفای حقوق این گروه از کودکان، تعرفه کند:

- حق هویت کودکان حاصل از باروری‌های نوین در فقه اسلامی؛

- حق هویت کودکان حاصل از باروری‌های نوین در اسناد بین‌المللی؛
- حق هویت کودک حاصل از باروری‌های نوین در سطح قوانین داخلی؛
- صیانت از حق هویت کودک حاصل از باروری‌های نوین در رویه قضایی؛
- پیامدهای منفی خلاءهای قانونی در حوزه پزشکی.

جدول شماره (۹): رئوس برنامه نشست سیاستی امکان‌سنجی تأمین حق هویت کودکان حاصل از باروری‌های نوین در قوانین داخلی، فقه اسلامی و اسناد بین‌المللی

ردیف	ساعت	موضوع	سخنران	سمت
۱	۱۰:۰۰-۱۰:۰۵		تلاوت قرآن کریم	
۲	۱۰:۰۵-۱۰:۱۵	تبیین ضرورت و اهداف نشست	سرکار خانم دکتر زهرا جعفری	مدرس دانشگاه در رشته حقوق بین‌الملل
۳	۱۰:۱۵-۱۰:۳۵	حق هویت کودکان حاصل از باروری‌های نوین در فقه اسلامی	جناب آقای دکتر حمید ستوده	استاد سطوح عالی حوزه علمیه قم و عضو هیئت علمی دانشگاه علوم پزشکی ایران

ردیف	ساعت	موضوع	سخنران	سمت
۴	۱۰:۳۵-۱۰:۵۵	حق هویت کودکان حاصل از باروری های نوین در اسناد بین المللی	جناب آقای دکتر محمود عباسی	رییس مرکز تحقیقات اخلاق و حقوق پزشکی دانشگاه شهید بهشتی
۵	۱۰:۵۵-۱۱:۱۵	حق هویت کودک حاصل از باروری های نوین در سطح قوانین داخلی	جناب آقای دکتر محمدامین فرزانه	مدیر گروه حقوق خصوصی پژوهشگاه قوه قضاییه
۶	۱۱:۳۵-۱۱:۱۵	صیانت از حق هویت کودک حاصل از باروری های نوین در رویه قضایی	سرکار خانم دکتر فرحناز خسروشاهی	مستشار قضایی اداره کل تدوین لوایح معاونت حقوقی و امور مجلس قوه قضاییه
۷	۱۱:۳۵-۱۱:۵۵	پیامدهای منفی خلاءهای قانونی در حوزه پزشکی	سرکار خانم دکتر انسیه کتابچی	معاون برنامه ریزی، پایش و ارزیابی عملکرد ستاد ملی جمعیت
۸	۱۲:۱۰-۱۱:۵۵	جمع بندی و پرسش و پاسخ		

۱۰- تدوین رهنمود اجرایی و محتوای تکلیفی

کارگروه زنان و حقوق بشر اداره کل بین الملل، به منظور «روان سازی مسیر بهبود وضعیت اطفال و نوجوانان در نظام اجرایی کشور» و «شناسایی ناکارآمدی های دستگاهی و بین بخشی مانع ساز در تحقق حقوق اطفال و نوجوانان»، سه کاربرگ را با بهره گیری از «شاخص های رصد و سنجش وضعیت زنان و خانواده» که برگرفته از قوانین و مقررات نظام حقوقی کشور و نیز اسناد بین المللی مصوب مجلس شورای اسلامی بودند، تهیه و تدوین نمود و ذیل آن سؤالاتی را بر مبنای نشانگرهای رشد و تعالی وضعیت اطفال و نوجوانان، استیفای حقوق زنان و تحکیم بنیان خانواده طراحی و در اختیار مسئولان استانی قرار داد تا دستگاه های اجرایی ذی ربط کاربرگ های ارسالی را بر مبنای داده های استانی خود تکمیل و به منظور رصد دقیق وضعیت های فوق در اختیار این معاونت قرار دهند.

کاربرگ های مذکور به شرح زیر عبارت بودند از:

- کاربرگ گزارش گیری حوزه دختران زیر ۱۸ سال در سفرهای استانی؛
- کاربرگ گزارش گیری حوزه دختران زیر ۱۸ سال در سفرهای استانی؛
- کاربرگ گزارش گیری حوزه دختران زیر ۱۸ سال در سفرهای استانی.

۱۱- رصد مسائل بین‌المللی حوزه زنان و تهیه بیانیه‌های تبیینی

کارگروه زنان و حقوق بشر اداره کل بین‌الملل، رصد شبهات و مسائل مستحدثه در حوزه زنان را در دستور کار دائم خود قرار داده است و در این خصوص، در مقام کنشگری نسبت به ابهامات و گره‌های ذهنی بین‌المللی راجع به این حوزه، بیانیه‌هایی را با رویکرد «تبیینی» و «روشنگری» افکار عمومی جهانی، تدوین و به مراجع ذی‌ربط بین‌المللی ارسال و یا در اختیار فعالین رسانه‌ای قرار می‌دهد. از این حیث، بیانیه‌های تنظیمی در حوزه زنان، مشتمل بر موارد زیر بودند:

- «پاسخ به ابعاد ادعاهای مطروحه گزارشگر ویژه وضعیت حقوق بشر جمهوری اسلامی ایران در حوزه ضمانت‌اجراهای کیفری راجع به پوشش زنان»؛
- «بازنمایی وضعیت نقض حقوق بشر و حقوق بشردوستانه زنان در بحران اخیر غزه»؛
- «فراخوان دولت‌های اسلامی در بهره‌گیری اجماعی و حداکثری از ظرفیت‌های بین‌المللی برای تعقیب عاملان نقض حقوق بشر و حقوق بشردوستانه در بحران اخیر غزه».

۱۲- اعلام مواضع در رسانه

کارگروه زنان و حقوق بشر اداره کل بین‌الملل در راستای «آگاهی‌بخشی حقوقی بین‌المللی نسبت به مسائل حوزه زنان» و نیز به منظور تنویر افکار عمومی، اقدام به انتشار دیدگاه‌های تخصصی این اداره کل در

سطح رسانه‌های عمومی می‌کند و در این خصوص مواضع حقوقی بین‌المللی را در عناوین زیر در سطح رسانه منتشر کرده است:

- «وضعیت حقوق بشر و حقوق بشر دوستانه در سرزمین اشغالی فلسطین در حوزه زنان»؛
- «پیامدهای موارد نقض حقوق بشر و حقوق بشر دوستانه زنان در سرزمین اشغالی فلسطین بر مفاهیم حوزه حقوق زنان»؛
- «چگونگی اقدام جمعی در نحوه مواجهه با موارد نقض حقوق بشر و حقوق بشر دوستانه زنان در سرزمین اشغالی فلسطین»؛
- «معرفی سازکارهای بین‌المللی مربوط به تعقیب عاملان و آمران موارد نقض حقوق بشر و حقوق بشر دوستانه زنان در سرزمین اشغالی فلسطین».

۱۳- ملاحظات نهایی

تک‌نگاشت حاضر در راستای اطلاع‌رسانی نسبت به کارگروه زنان و حقوق بشر اداره کل بین‌الملل معاونت ریاست جمهوری در امور زنان و خانواده، ساختار، اهداف و مأموریت سازمانی کارگروه مذکور تهیه و تنظیم شده و در بردارنده مجموعه اقداماتی است که این کارگروه در محور موضوعی «زنان و حقوق بشر» در دوره دولت سیزدهم به انجام رسانده است.

در پایان امید آن می‌رود که در پرتو «هم‌گرایی تعاملی»، «تجمع حد اکثری ظرفیت‌های سازمانی» و «بهره‌گیری دانشی و تجربی از صاحب‌نظران و کنشگران ذی‌ربط» بتوانیم در مسیر «بسترسازی هنجاری و ساختاری برای استیفای حقوق زنان»، «ادبیات‌سازی در عرصه معادلات حقوق بین‌الملل» و بالاخره در «بازنمایی جایگاه تحول‌آفرین جمهوری اسلامی ایران در تعاملات منطقه‌ای و بین‌المللی حوزه زن و خانواده» تدابیر عملیاتی و نتیجه‌محور اتخاذ کنیم./

ضمایم:

«سند سیاست‌های فعالیت‌های بین‌المللی زنان»

مصوب ۱۳۸۲/۰۲/۱۶ شورای عالی انقلاب فرهنگی

شورای عالی انقلاب فرهنگی در جلسه ۵۱۶ مورخ ۱۳۸۲/۰۲/۱۶ به پیشنهاد شورای فرهنگی و اجتماعی زنان، سیاست‌های فعالیت‌های بین‌المللی زنان را به این شرح تصویب کرد:

مقدمه

تفکر اسلامی نسبت به زن براساس مکتب حیات‌بخش وحی و کنجکاوای جامعه جهانی برای دستیابی به آگاهی در مورد زنان مسلمان، مسؤولیت امت واحده اسلام را روشن می‌سازد تا با در نظر گرفتن کلیه ابعاد که برای شخصیت زن متصور است جایگاه واقعی او را ترسیم نماید.

براساس این تفکر، تقویت شخصیت و جایگاه واقعی زن مسلمان در جهان با تأثیرپذیری از شخصیت والای حضرت زهرا (س) و ابعاد مختلف زندگی فردی و اجتماعی او شکل می‌گیرد. بنابراین اصلاح بینش‌ها و اعتقادات نادرست در عرصه‌های بین‌المللی و هدایت سیاست‌های جامعه جهانی نسبت به جایگاه زن براساس فرهنگ اسلامی نیز یکی از وظایف مهم جمهوری اسلامی ایران در صحنه‌های بین‌المللی می‌باشد.

اهداف

- ۱- تبیین دیدگاه اسلام در مورد جایگاه، حقوق و شخصیت زن در نظام اسلامی بر محور عدالت اجتماعی و معرفی الگوی زن مسلمان ایرانی با تکیه بر مواضع اعتقادی و فکری اسلام در سطوح مختلف منطقه‌ای و بین‌المللی.
- ۲- رشد و ارتقای آگاهی‌های علمی و عملی زنان به منظور انجام تعامل مطلوب‌تر در عرصه‌های بین‌المللی.
- ۳- گسترش روابط و مناسبات فرهنگی - اجتماعی و سیاسی زنان (دولتی و غیردولتی) با زنان سراسر جهان بر اساس عزت، حکمت و مصلحت.
- ۴- ایجاد وحدت رویه و تقویت هماهنگی دستگاه‌های مؤثر در فعالیت‌های بین‌المللی زنان و بهره‌برداری مناسب از امکانات و زمینه‌های مختلف برای تقویت و توسعه فعالیت‌های بین‌المللی زنان در راستای اصول سیاست خارجی نظام جمهوری اسلامی ایران.

سیاست‌های راهبردی

- ۱- توسعه و تقویت ارتباط و گفتگو با زنان سراسر جهان با تأکید بر زنان پیرو ادیان الهی با زمینه مشترک فکری و فرهنگی برای تصمیم‌سازی و تأثیرگذاری در مجامع بین‌المللی.
- ۲- تأکید بر نقش و تأثیر مهم تربیتی زن در خانواده و اجتماع و تحول جوامع در طول تاریخ با اشاره به الگوهای که در قرآن کریم مطرح شده و نمونه‌های عملی در ایران.

- ۳- تبلیغ دستاوردهای جمهوری اسلامی به منظور رشد علمی و فرهنگی زنان در جامعه ایران و اهمیت نقش آنان در فعالیتهای فرهنگی، سیاسی، خانوادگی، اجتماعی و اقتصادی.
- ۴- اهتمام بر ارزشهای معنوی و فرهنگسازی و حفظ حرمت زن مسلمان در برنامهها و فعالیتهای بینالمللی با تأکید بر نقش عفاف و حجاب در روابط اجتماعی زنان.
- ۵- تقویت و ارتقای آگاهی زنان در کلیه امور بینالمللی آنان با تأکید بر حقوق بینالملل و آشنایی با شرایط و فضای مناسبات و روابط در محافل بینالمللی.
- ۶- توسعه و تقویت مشارکت کمی و کیفی نهادهای دولتی و غیردولتی و افزایش حضور آنها در عرصههای بینالمللی با در نظر گرفتن منافع و مصالح جمهوری اسلامی ایران.
- ۷- توسعه مطالعات و تحقیقات به منظور ایجاد زمینههای مساعد رشد و توسعه فعالیتهای زنان در عرصههای بینالمللی و شناسایی مشکلات، نارساییها و موانع موجود.
- ۸- اهتمام مجدانه در انعکاس فراگیر و ترویج ارزشهای اسلامی و شئون زن مسلمان به منظور مقابله با فرهنگ و تبلیغ بی‌بندوباری.
- ۹- تقویت همکاری بین زنان ایران و کشورهای دیگر در حمایت و دفاع از زنان محروم و نیازمند و انجمنها، تشکلهای و جمعیتهای اسلامی زنان مسلمان در دنیا.

۱۰ - تلاش برای ایجاد عرصه‌های جدید و مناسب به منظور بدست گرفتن ابتکار عمل زنان ایران در تصمیم‌سازی‌ها و تصمیم‌گیری‌های بین‌المللی.

۱۱ - ایجاد فرصت‌ها و امکانات لازم در زمینه‌های علمی، فرهنگی و اعتقادی به منظور حضور مؤثر در مجامع بین‌المللی.

۱۲ - تقویت تبادل اطلاعات فرهنگی سازنده بین زنان ایران و جهان از طریق مطبوعات و رسانه‌های گروهی.

۱۳ - استفاده از توانمندی‌های زنان در سطوح مختلف مدیریت امور بین‌الملل و سیاست‌های خارجی نظام اسلامی.

سیاست‌های اجرایی

الف: ارتباطات

۱- ایجاد و تقویت پایگاه اطلاعاتی متمرکز و به روز در مورد مسائل زنان برای مبادله داده‌های اطلاعاتی و تحقیقاتی در سطح بین‌الملل.

۲- شناسایی عرصه‌ها، موارد و مناسبت‌های مربوط به زنان در جهان از طریق توسعه فعالیت نمایندگی‌های فرهنگی و سیاسی جمهوری اسلامی ایران در خارج از کشور.

۳- بکارگیری و استفاده از نیروی زنان آگاه و متعهد در نمایندگی‌ها، پی‌گیری زمینه‌ها و مناسبت‌ها و شرکت متقابل در برنامه‌های علمی - فرهنگی خاص زنان در کشورهای مختلف.

۴- اعزام زنان توانمند و متخصص در اجلاس‌های بین‌المللی، سمینارها و همایش‌های موضوعات مختلف با رعایت مصالح امت اسلامی و منافع ملی جمهوری اسلامی ایران.

۵- اهتمام به تشکیل و تقویت انجمن‌ها و تشکل‌های مشترک در کشورهای اسلامی و کشورهای با بخشی از جمعیت مسلمان.

۶- شناسایی و معرفی بانوان متعهد نمونه و موفق ایرانی برای حضور در عرصه‌های بین‌المللی در زمینه‌های مختلف.

۷- دعوت از اساتید، کارشناسان و صاحب‌نظران کشورها در امور مربوط به زنان برای تبادل نظر و بهره‌گیری از تجربیات آنها و ایجاد شرایط بهینه برای رشد شخصیت زنان.

ب: پژوهش

۱- شناسایی سازمان‌ها و مراکز تحقیقاتی بین‌المللی در زمینه‌های مختلف با موضوع زنان.

۲- کسب اطلاعات و انجام مطالعات لازم در خصوص وضعیت زنان در سازمان‌های بین‌المللی، تشکل‌ها، انجمن‌ها و جمعیت‌های مربوط به زنان جهان (دولتی و غیردولتی).

- ۳- پیشنهاد انجام تحقیقات پیرامون وضعیت زنان در کشورهای مختلف جهان به ویژه کشورهای اسلامی در زمینه‌های مختلف اخلاقی، اقتصادی، اجتماعی و ۰۰۰
- ۴- شناسایی و پژوهش نقش زنان برجسته در حرکتهای اسلامی، بیداری اسلامی و نهضت‌های آزادیبخش.
- ۵- کسب اطلاعات پیرامون سمینارها، مراسم، کنفرانس‌ها و گردهمایی‌های بین‌المللی زنان در عرصه‌های مختلف.
- ۶- تدوین برنامه‌های مناسب برای بهبود روش‌ها و ایجاد شیوه‌های نوین و کارآمد فرهنگی در خصوص نحوه حضور و ارائه مواضع جمهوری اسلامی ایران و ارائه طرح‌های فرهنگی در سطح بین‌الملل
- ۷- بررسی تحلیلی اسناد بین‌المللی مربوط به زنان و شرایط و نتایج همکاری‌های بین‌المللی در مسائل زنان.
- ۸- بررسی تطبیقی مقررات و حقوق فردی، خانوادگی و اجتماعی زنان در کشورها و مقایسه آن با نظام حقوقی زن در اسلام و ایران.
- ۹- انجام پژوهش در مورد دیدگاه اسلام در مسائل زنان و همکاری پژوهشی بین کشورهای اسلامی در این زمینه به منظور شناسایی دیدگاههای مشترک کشورهای اسلامی در مسائل زنان.

ج : پشتیبانی فرهنگی

۱- تهیه و تقویت انتشارات بین‌المللی در مورد زنان در داخل و خارج و انعکاس مستمر گزارش از فعالیت‌های زنان مسلمان در ابعاد مختلف.

۲- اطلاع‌رسانی و برگزاری دوره‌های آموزشی - فرهنگی برای خانواده‌های رایزنی‌های فرهنگی، سفرا و زنان مسلمان ایرانی در خارج از کشور.

۳- تهیه و تدوین گزارش‌ها و اطلاعات مورد نیاز پیرامون اجلاس‌های بین‌المللی.

۴- ترجمه اسناد بین‌المللی زنان و مرتبط با زنان به منظور اطلاع‌رسانی در داخل کشور.

د : تهیه آیین‌نامه، نظارت و ارزیابی

وزارت امور خارجه، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی، سازمان تبلیغات اسلامی، دفتر امور مشارکت زنان نهاد ریاست جمهوری، شورای فرهنگی و اجتماعی زنان، شورای مدیریت حوزه علمیه قم در حدود وظایف خود ظرف مدت شش ماه پس از ابلاغ نسبت به تهیه آیین‌نامه اجرایی این سیاست‌ها اقدام نموده و برای نظارت بر اجراء یک نسخه آن را به هیأت نظارت و بازرسی شورای عالی انقلاب فرهنگی ارائه نمایند.

معاونت ریاست جمهوری
در امور زنان و خانواده

مجموعه اقدامات اداره کل امور بین‌الملل
با محوریت زنان و حقوق بشر
معاونت ریاست جمهوری در امور زنان و خانواده